Länsstyrelsen
Skåne

SKÅNERAPPORT

- mottagandet av nyanlända i länet 2021

Titel:	Skånerapport – mottagandet av nyanlända i länet 2021
Utgiven av:	Länsstyrelsen Skåne
Författare:	Kristina Sjöholm
Beställning:	Länsstyrelsen Skåne
	Samhällsbyggnad
	20515 Malmö
	Telefon 010-224 10 00
Copyright:	Länsstyrelsen Skåne
Tryckeri, upplaga:	Länsstyrelsen Skåne, 20 exemplar
Tryckår:	2022
Omslagsbild:	Mostphotos

Förord

Länsstyrelserna ska verka för att kommunerna har beredskap och kapacitet för mottagandet av nyanlända och ensamkommande barn och unga. I länsstyrelsernas uppdrag ligger också att följa upp mottagandet samt redovisa vilka förutsättningar som länen har att anpassa beredskap och kapacitet till förändringar i det totala mottagandet av nyanlända. Denna rapport, som är en lägesbild av mottagandet av nyanlända och ensamkommande barn och unga i Skåne 2021, ger Länsstyrelsen Skåne ett underlag till vårt uppdrag.

De senaste åren har mottagandet av nyanlända och ensamkommande barn och unga varit historiskt lågt och till följd av det har många kommuner minskat eller avvecklat sina verksamheter kopplat till mottagandet. Länet har dock övervägande god kapacitet att ta emot nyanlända och ensamkommande barn och unga, men det finns en sårbarhet i beredskapen att snabbt kunna ställa om till ett ökat mottagande.

Med anledning av läget i Ukraina står vi idag i en ny situation där kommunerna snabbt kan behöva växla om till ett högre mottagande utifrån nya förutsättningar. Massflyktsdirektivet har inte varit aktiverat tidigare, vilket innebär nya utmaningar för länets kommuner, regionen och statliga myndigheter.

Det är av stor vikt att vi tillsammans fortsätter utvecklingsarbetet inom de behovsområden som de skånska kommunerna identifierat samt att vi tar tillvara och sprider framgångsfaktorer i arbetet med mottagande och etablering.

Vi vill passa på att tacka kommunerna som har svarat på lägesbildsenkäten och enkäten avseende samhällsorienteringen. Era svar är till stor hjälp i vårt gemensamma fortsatta utvecklingsarbete kring mottagandet av nyanlända i Skåne.

6 maj 2022
Patrik Åkesson
T.f. samhällsbyggnadsdirektör, Länsstyrelsen Skåne

Innehållsförteckning

FÖRORD 3
INLEDNING 5
ASYLSÖKANDE OCH MOTTAGANDET AV NYANLÄNDA I SKÅNE UNDER 2021 7
SAMMANSTÄLLNING AV LÄGESBILDSENKÄT 2021 9
Bosättning 14
Skola och utbildning 19
Socialtjänsten 26
SAMHÄLLSORIENTERING 33
Sammanfattning SO-enkät Skåne 33
FÖRDJUPNINGSOMRÅDEN I KOMMUNDIALOGERNA 35
Fördjupningsområde barn och unga 35
Framgångsfaktorer 38
Utmaningar, behovsområden och medskick till länsstyrelsen 38
Fördjupningsområde arbetsmarknadsinsatser för nyanlända 40
Utmaningar, behovsområden och medskick till Länsstyrelsen 42
Framgångsfaktorer 43
SAMMANFATTNING 44
NULÄGE OCH EN BLICK FRAMÅT 46

Inledning

Målet för regeringens integrationspolitik är, lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund. Målen uppnås främst genom generella åtgärder för hela samhället, vilket innefattar åtgärder inom områden som arbetsmarknad, utbildning, hälsa- och sjukvård och bostadsförsörjning.

Inom enheten för Samhällsetablering och integration på Länsstyrelsen Skåne arbetar vi för att främja nyanländas etablering och integration i Skåne. Länsstyrelsens integrationsuppdrag innebär övergripande att:

- Länsstyrelsen ska verka för att kommunerna har beredskap och kapacitet för mottagandet av nyanlända och ensamkommande barn och unga.
- Länsstyrelsen ska främja samverkan mellan kommuner, myndigheter och idéburen sektor på regional nivå.
- Länsstyrelsen ska följa upp mottagandet av nyanlända och ensamkommande barn och unga i länet.
- Länsstyrelsen ska verka för att behovet av bostäder tillgodoses samt besluta om kommuntal om anvisade nyanlända utifrån Regeringens fastställda länstal.
- Länsstyrelsen fördelar utvecklingsmedel som utvecklar kapacitet och beredskap i mottagandet av nyanlända (§§ 37 och 37A).
- Länsstyrelsen samordnar tidiga insatser för asylsökande personer och fördelar statsbidrag till verksamheter som riktas till dessa (TIA).
- Länsstyrelsen ska främja och stödja samarbete mellan kommuner om samhällsorienteringen.
- Länsstyrelsen ska redovisa hur Sveriges rättsliga åtaganden om mänskliga rättigheter och icke-diskriminering belysts, analyserats och beaktas inom Länsstyrelsens ansvarsområden.
- Länsstyrelsen ska samordna och utveckla Länsstyrelsens tillämpning av barnets rättigheter samt stödja arbetet med att säkerställa den praktiska tillämpningen av barnets rättigheter i kommuner och regioner.

Länsstyrelserna ska årligen sammanställa en lägesbild över mottagandet av nyanlända och asylsökande avseende boende och verksamheter inom socialtjänsten, skola och utbildning. En lägesbildsenkät skickas varje höst ut till alla kommuner. Respektive läns lägesbild sammanställs därefter i en nationell redovisning som lämnas till regeringen. Vidare ska Länsstyrelserna följa upp och återrapportera till regeringen hur samhällsorienteringen fungerar. Som ett led i uppföljningen, skickas årligen en enkät ut till kommunerna med frågor som rör samhällsorienteringen.

Den här rapporten avser att ge en bild av mottagandet av nyanlända och ensamkommande barn och unga i Skåne 2021 och den kapacitet och beredskap som finns i länets kommuner. Rapporten inleds med kort statistik över antalet asylsökande och mottagna i Sverige och Skåne 2021. Därefter följer en redogörelse av lägesbildsenkäten och en sammanfattning av enkäten som rör samhällsorienteringen.

Genom olika nätverk och samverkansforum har enheten för Samhällsetablering och integration på Länsstyrelsen Skåne kontinuerlig dialog och kontakt med länets kommuner. Kommunernas arbete med mottagandet följs upp genom kommundialoger. 2021 innehöll kommundialogerna fördjupningsfrågor inom två områden; nyanlända barn och unga i familj samt arbetsmarknadsinsatser för nyanlända. För att komplettera den bild av mottagandet som lägesbildsenkäten och SO-enkäten ger, innehåller denna rapport även sammanfattningar av fördjupningsområdena.

Rapporten avslutas med ett avsnitt om nuläget och några ord om arbetet framåt. Vår förhoppning är att rapporten kommer utgöra ett underlag för det fortsatta arbetet med mottagande och etablering i Skåne.

Asylsökande och mottagandet av nyanlända i Skåne under 2021

Drygt 3000 asylsökande befann sig i Migrationsverkets mottagningssystem i Skåne vid årsskiftet 2021/2022. 41 % av dem var kvinnor/flickor och 59 % var män/pojkar. Gällande boendeform var 39,6 % bosatta i anläggningsboende (ABO), 55 % i eget boende (EBO) och 5,4 % i övrigt boende. 16 av de skånska kommunerna hade asylsökande i ABO och alla hade asylsökande i EBO, men vilken boendeform som var vanligast varierade från kommun till kommun. Flest personer i ABO hade Hässleholm (269), Östra Göinge (230) och Perstorp (182). Flest personer boende i EBO hade Malmö (823), Helsingborg (195) och Lund (117).

Under 2021 har totalt 1520 nyanlända, varav 694 barn och unga, mottagits i Skånes kommuner. 809 nyanlända har anvisats enligt bosättningslagen utifrån Skånes länstal. 606 av de anvisade var kvotflyktingar och övriga anvisades från ABO. Elva av kvotflyktingarna var ensamkommande barn och unga.

Mottagandet av nyanlända i Skåne under 2021.

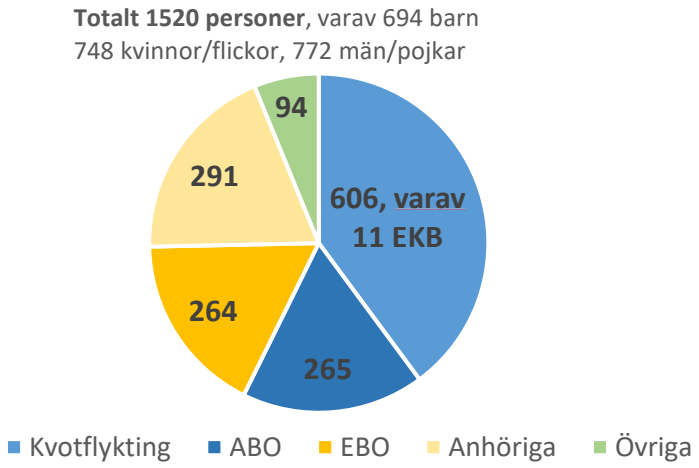

Asylsökande i Sverige 2021

- Asylsökande totalt: 11 419
- Asylsökande ensamkommande barn (EKB): 507
- Inskrivna i Migrationsverkets mottagningssystem: 24 527
- Antal bifall asylärenden: 3 313 (26 % beviljandegrad)
- Vanligast medborgarskap vuxna asylsökande: Afghanistan, Syrien och Irak
- Vanligast medborgarskap asylsökande EKB: Afghanistan, Syrien, Somalia och Marocko

De vanligaste ursprungsländerna bland de kommunmottagna i Skåne var Syrien (522) följt av Afghanistan (212) och Turkiet (107). Könsfördelningen var jämn och nästan hälften var under 18 år.

De kommuner som totalt har tagit emot flest nyanlända med uppehållstillstånd är Malmö (252), Lund (213) och Helsingborg (129), men sett till kommunmottagande per 1000 invånare har Svedala, Vellinge och Lomma tagit emot flest. Störst positivt flyttnetto (antalet mottagna personer minus antal personer som flyttar vidare till en annan kommun inom perioden för Arbetsförmedlingens etableringsprogram, 24 månader) har Malmö (+109), Kristianstad (+30) samt Perstorp och Östra Göinge (+27), medan till exempel Vellinge (-51), Staffanstorp (-27), Ängelholm (-19) har ett negativt flyttnetto.

Kommunmottagande per 1000 invånare – Skåne 2021.

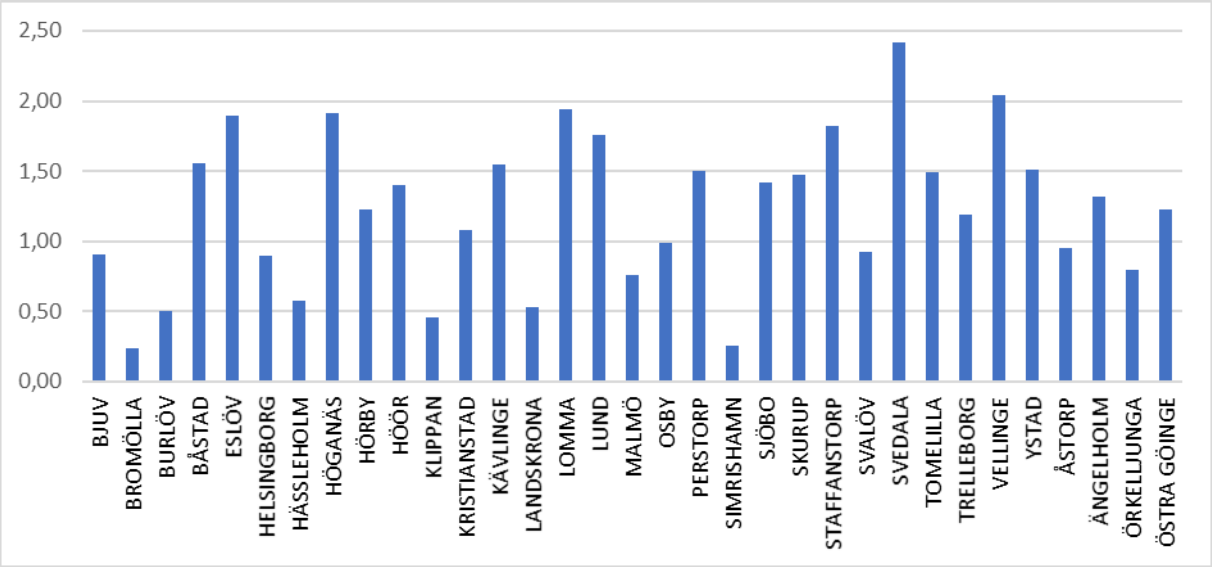

Sammanställning av lägesbildsenkät 2021

Det här avsnittet är en sammanställning av den lägesbildsenkät som årligen skickas till alla kommuner i landet. Enkäten ger en lägesbild av kommunernas mottagande av nyanlända och ensamkommande barn och unga avseende beredskap och kapacitet, boende, skola, utbildning och socialtjänst. I Skåne besvarade 24 av 33 kommuner enkäten.

Kommunen har god förmåga att anpassa beredskap och kapacitet i mottagandet av nyanlända.

(En övergripande bedömning gällande kommunens insatser för målgruppen inom olika områden som t.ex. boende, skola, SFI och andra insatser för att underlätta etablering)

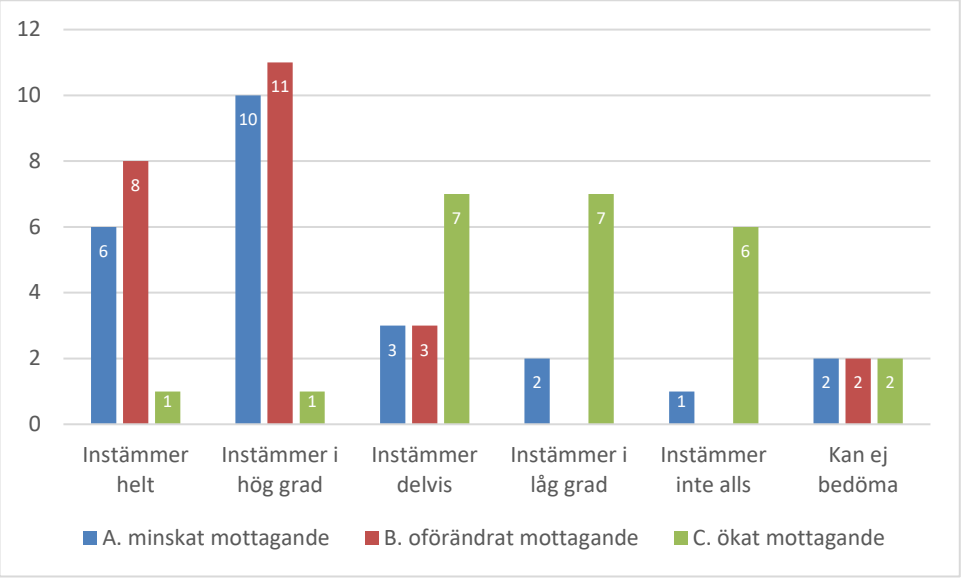

24 av 33 kommuner har besvarat påståendet.

Av kommunernas svar framgår att ett förändrat mottagande skulle innebära en viss belastning för kommunerna, då det ofta finns en fördröjning innan resurserna anpassas efter förändringarna. Vidare framgår det att kommunerna har lättare för att anpassa sig till ett minskat mottagande än till ett ökat mottagande. Två tredjedelar uppger att de har en god förmåga att anpassa beredskap och kapacitet vid en minskning. De flesta anser att förmågan är god om mottagandet förblir oförändrat.

Drygt hälften av de svarande kommunerna anser att deras förmåga till anpassning är sämre vid ett ökat mottagande, då det till exempel innebär att personalresurserna inte räcker till och att det tar tid att utöka verksamheten. Ett par kommuner uppger att om mottagandet skulle öka nu är utgångsläget annorlunda jämfört med 2015, till exempel nämns arbetslöshet och social problematik i kommunen och att skolan har stora utmaningar kopplat till integration och måluppfyllelse. Flera kommuner tar upp bostadsbristen som en försvårande faktor vid ett ökat mottagande. En kommun nämner att en

skillnad jämfört med 2015 är att kommunens kommunala bostadsbolag idag inte har några tomma lägenheter, vilket försvårar bosättningen.

Många kommuner beskriver att de har lagt ner eller minskat sina verksamheter kopplade till mottagandet. Några kommuner beskriver att ett minskat mottagande har inneburit minskade resurser och att det har gjort organisationen sårbar. När mottagandet är lågt finns det en risk att kompetensen försvinner och det blir svårare att ha kvalitet i mottagandet. En kommun ger exempel på att HVB-hem och stödboende har stängts ner på grund av färre anvisningar, vilket gör det svårt för verksamheten att ha en beredskap i ett ökat mottagande av ensamkommande barn.

Merparten av de svarande kommunerna ser inte några skillnader i behov och utfall utifrån kön. En del kommuner svarar att de anpassar mottagandet utifrån de nyanländas individuella behov och inte utifrån kön. Några kommuner uppger emellertid att behoven skiljer sig åt mellan män och kvinnor och att kvinnor kan behöva mer stöd för att komma vidare med sin etablering. Två kommuner tar upp att det ibland finns behov av samtal och information kring könsroller, förväntningar och etablering. En annan kommun ger som exempel att de gör anpassade boendelösningar utifrån kön.

Kommunen har särskilda rutiner och arbetssätt för det initiala mottagandet av nyanlända med funktionsnedsättning, hälsoproblematik och/eller kort utbildningsbakgrund.

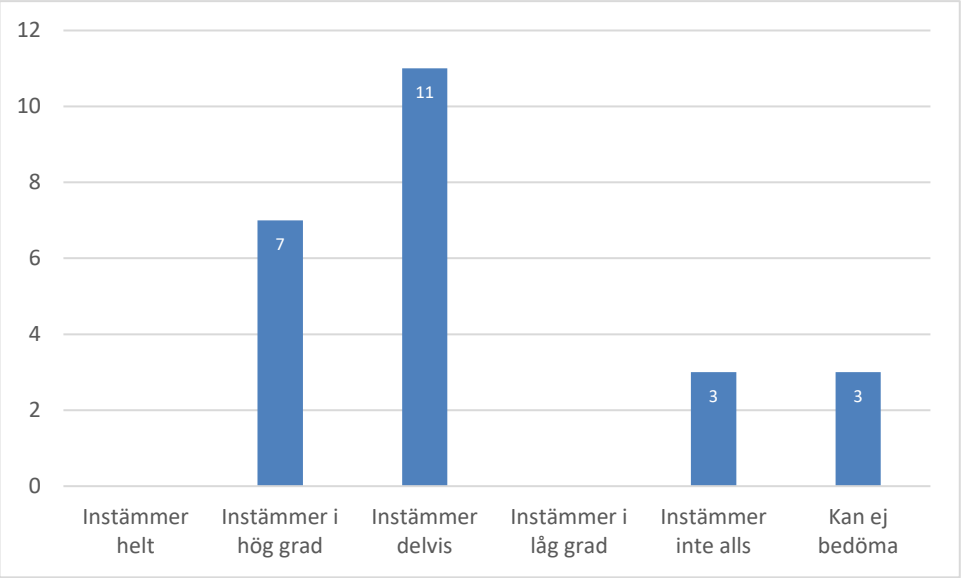

24 av 33 kommuner har besvarat påståendet.

En majoritet av kommunerna instämmer i hög grad eller delvis i att de har särskilda rutiner och arbetssätt för det initiala mottagande av nyanlända med funktionsnedsättning, hälsoproblematik och/eller kort utbildningsbakgrund.

Flera kommuner uppger att de har särskilda rutiner för mottagande av nyanlända med särskilda behov. Andra uppger att de inte har några sådana rutiner, men att de utifrån individens behov samverkar med berörda aktörer, som till exempel hälso- och sjukvården eller omsorgsförvaltningen. En kommun efterfrågar mer utförlig information från Migrationsverket för att bättre planera det initiala mottagandet. Ett par kommuner uppger att de har personal som vid behov hjälper de nyanlända att få kontakt med vården. Kvotflyktingar är en grupp som ofta har särskilda behov och en kommun har under 2021 initierat att samtliga kvotflyktingar får en kontaktperson med språkkunskap i den nyanländas modersmål som extra stöd i mottagandet. En kommun som under året inte tagit emot några anvisade nyanlända utan enbart självbosatta, uppger att de får vända sig till Socialförvaltningen om de har behov av stöd och hjälp.

Gällande mottagande av barn och unga med särskilda behov uppger en kommun att de behandlas enligt de rutiner och riktlinjer som finns för alla barn och unga med liknande svårigheter. En annan kommun uppger att det inom verksamheten för inskrivning och kartläggning av nyanlända elever i grundskola och gymnasium finns rutiner och särskilda arbetssätt för mottagandet av elever med funktionsnedsättning, hälsoproblematik och/eller kort utbildningsbakgrund.

När det gäller mottagande av vuxna nyanlända med kort utbildningsbakgrund nämns inga särskilda rutiner, men några kommuner nämner att det finns en intern samverkan i kommunen och med Arbetsförmedlingen kring denna målgrupp.

Kommunen har god samverkan med Migrationsverket, Arbetsförmedlingen, Regionen och civilsamhället i mottagandet av nyanlända och asylsökande.

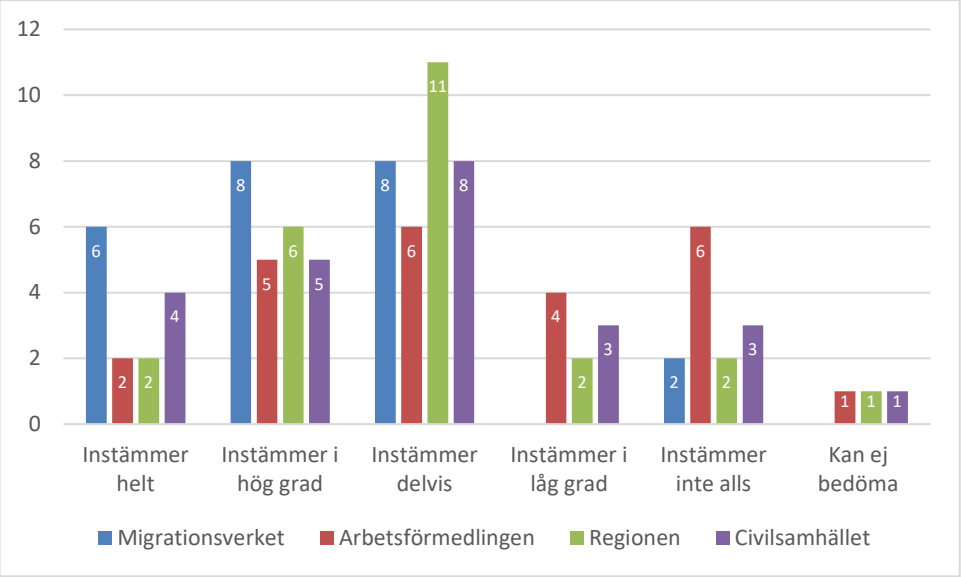

24 av 33 kommuner har besvarat påståendet

På påståendet om kommunen har en god samverkan med andra aktörer finns det en spridning på svaren. Kommunerna skattar samverkan med Migrationsverket högst. Många kommuner lyfter att det finns svårigheter i samverkan med Arbetsförmedlingen på grund av deras omorganisation. Detta återspeglas i kommunernas skattning, där 10 av 24 instämmer i låg grad eller inte alls i att samverkan med Arbetsförmedlingen är god, sex kommuner instämmer delvis. I fritextsvaren uttrycker hälften av de svarande kommunerna att det finns brister i samverkan med Arbetsförmedlingen. Arbetsförmedlingens omorganisation nämns som ett stort hinder för en fungerande samverkan. Frånvaron av Arbetsförmedlingen på lokal nivå får konsekvenser både för kommunerna och de nyanlända, till exempel har det blivit svårare för enskilda individer att skriva in sig och att ha kontakt med Arbetsförmedlingen. Fyra kommuner uppger att de har goda kontakter och en fungerande samverkan med Arbetsförmedlingen.

Gällande samverkan med Migrationsverkets uppger två kommuner att informationen från Migrationsverket är osäker och bristfällig i samband med överföringar av kvot. En av kommunerna efterfrågar även bättre framförhållning från Migrationsverket sida. Två kommuner uppger att det är lätt att få kontakt med Migrationsverket, medan en annan kommun uppger att samverkan med Migrationsverket inte finns.

På liknande sätt finns det en spridning bland svaren gällande samverkan med Region Skåne och civilsamhället. Några kommuner uppger att samverkan över lag fungerar med regionen. I andra kommuner fungerar det sämre, i en kommun saknas upparbetade kontakter med regionen och en kommun menar att samverkan ser olika ut med respektive vårdcentral. En annan kommun

uppger att regionen är underbemannad och inte kan delta så mycket som de önskar i samverkan.

Avseende samverkan med civilsamhället uppger tre kommuner att de har kontinuerlig kontakt med civilsamhället och att relationerna är goda. Några andra kommuner uttrycker att de vill utveckla samarbetet med civilsamhället och en kommun uppger att samverkan med civilsamhället saknas.

En kommun lyfter att det generellt har blivit mer komplicerat i kontakten med alla myndigheter och en kommun ser ett behov av att få igång en fungerande LÖK (lokal överenskommelse) i kommunen igen, där flera viktiga myndigheter är samlade. Vidare framgår det av kommunernas svar att det låga mottagandet har påverkat samverkan. Två kommuner nämner att mycket personal har bytts ut men att de nu arbetar för att utveckla samverkan och skapa nya rutiner som passar ett mindre mottagande och en förändrad målgrupp.

Covid-19 har påverkat samverkan, till exempel nämns att samverkan med regionen har påverkats, då hälso- och sjukvården har varit överbelastad på grund av pandemin. En kommun tar upp att de till följd av pandemin tappat en del samverkanskontakter i civilsamhället.

Bosättning

Kommuntal år 2021 för kommuner i Skåne län.

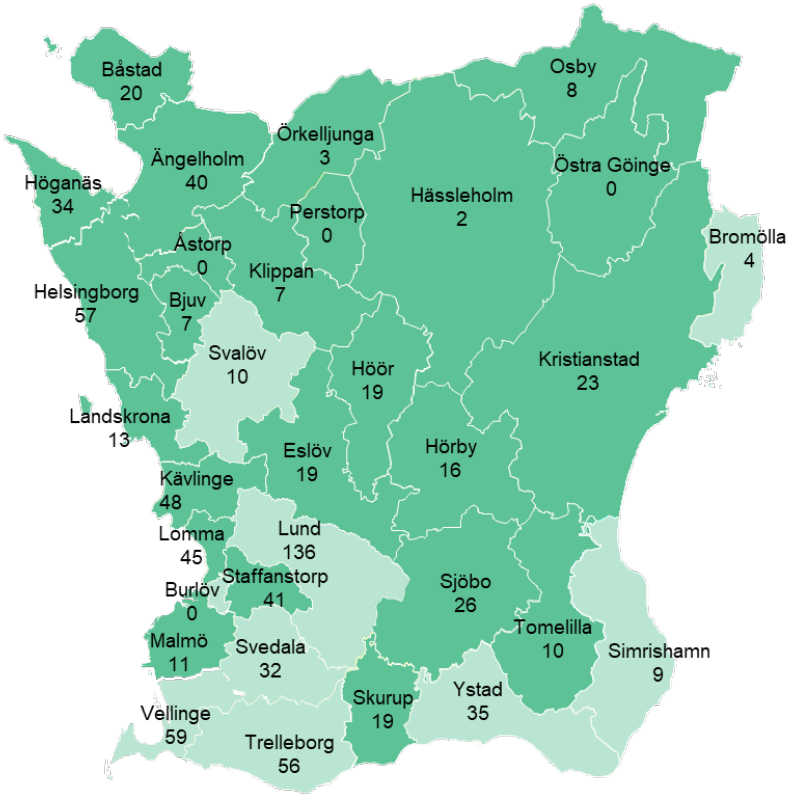

Kommunen erbjuder anvisade nyanlända tillsvidarekontrakt/ förstahandskontrakt, antingen direkt vid mottagandet eller de närmaste åren efter anvisning.

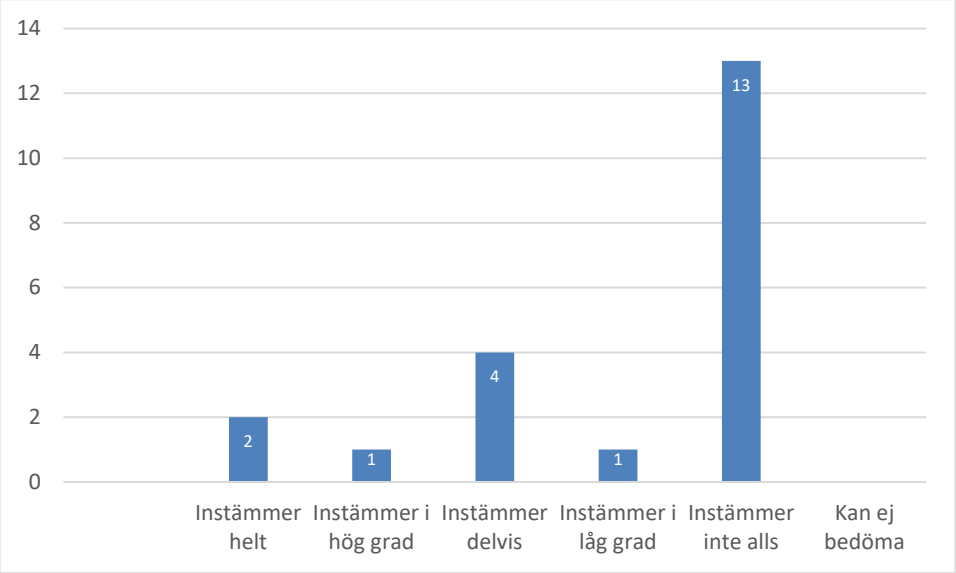

21 av 33 kommuner har besvarat påståendet.

21 av 24 svarande kommuner har under 2021 tagit mot anvisade nyanlända enligt bosättningslagen. Av dem är det ett fåtal som svarar att de erbjuder tillsvidarekontrakt/förstahandskontrakt, medan de flesta kommuner uppger att de anvisade erbjuds andrahandskontrakt i upp till två år.

Av kommunernas svar framgår att både arbetssätten och förutsättningarna för att ordna boende till anvisade nyanlända i viss mån skiljer sig åt mellan kommunerna. En kommun svarar till exempel att anvisade relativt snabbt kan få lägenhet genom att ställa sig i den kommunala bostadskön och därför inte behöver erbjudas förstahandskontrakt genom kommunens verksamhet. Några kommuner uppger att efter ett eller två år med andrahandskontrakt undersöks möjligheten för de anvisade nyanlända att överta hyreskontraktet. Fyra kommuner uppger att de erbjuder de anvisade stöd i att söka bostad. Kommunernas svar visar att det finns skillnader i vilka inkomster som godkänns av de kommunala bostadsbolagen. En kommun har påbörjat ett samarbete med det kommunala bostadsbolaget som innebär att kommunen går in som garant vid tecknandet av förstahandskontrakt. Även inställningen till att hyra ut till nyanlända varierar i kommunerna. En kommun uppger att fastighetsägare inte vill ta emot nyanlända.

Anvisade nyanlända har goda möjligheter att, genom kommunens försorg, eller på egen hand, hitta ett tillsvidarekontrakt/förstahandskontrakt i kommunen.

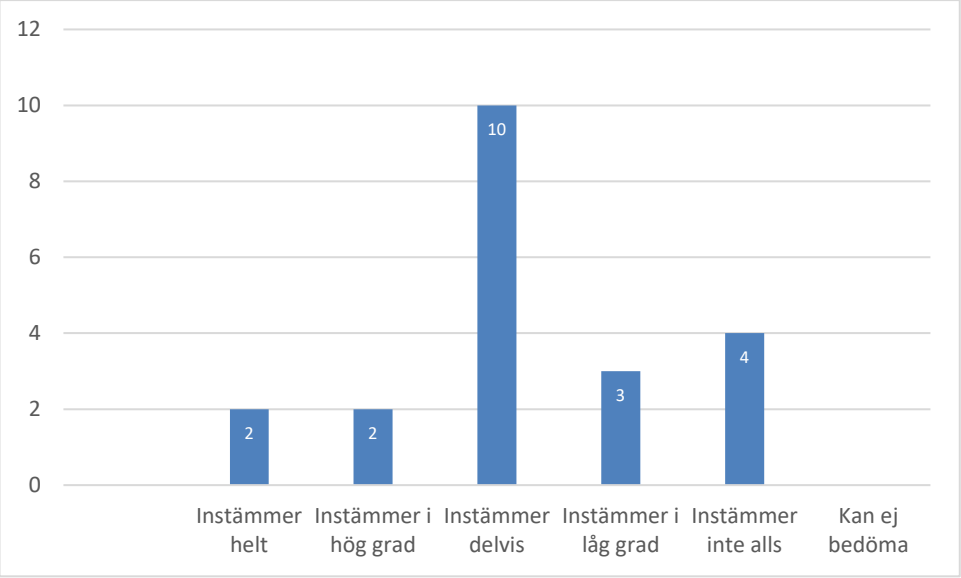

21 av 33 kommuner har besvarat påståendet.

Av kommunernas svar framgår att möjligheterna för nyanlända att få förstahandskontrakt skiljer sig åt mellan olika kommuner. 10 av 21 kommuner instämmer delvis i att anvisade nyanlända har goda möjligheter att på egen hand eller med hjälp av kommunen hitta ett förstahandskontrakt/tillsvidarekontrakt i kommunen. Endast två kommuner instämmer helt och fyra kommuner instämmer inte alls.

En majoritet av kommunerna svarar att bostadssituationen i kommunen är ansträngd, att bostadsköerna är längre än etableringstiden och att det är svårt för nyanlända att hitta ett förstahandskontrakt, i synnerhet för familjer i behov av större lägenheter. Även hyresvärdars inkomstkrav uppges vara ett hinder för nyanlända.

En kommun uppger att om den nyanlände inte fått ett förstahandskontrakt inom två år, upprättar kommunen tillsammans med den nyanlände en plan över vilket stöd som behövs i bostadssökandet, och att det arbetssättet har lett till att den nyanlände fått ett stadigvarande boende inom kommunen.

Anvisade nyanlända bosätts med närhet till service och kommunikationer.

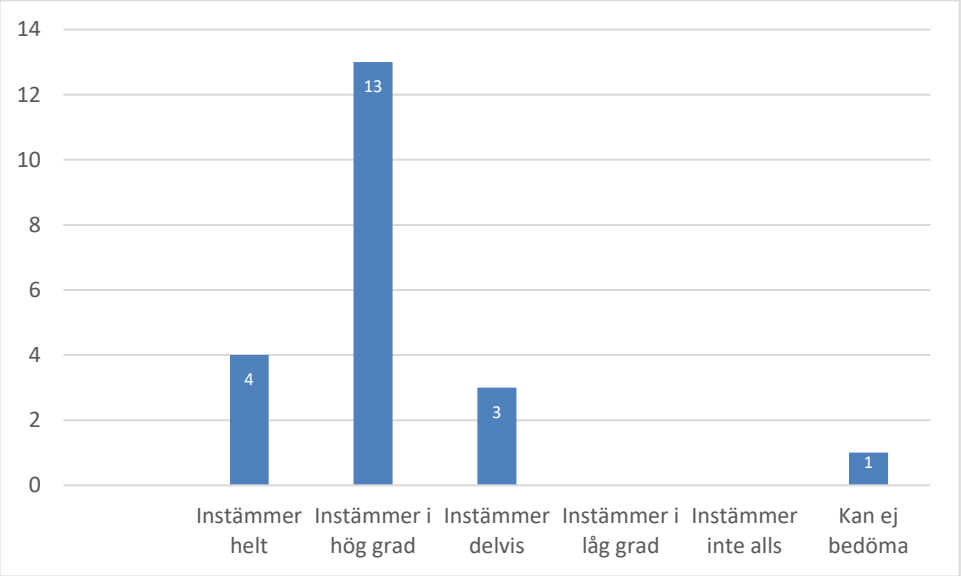

21 av 33 kommuner har besvarat påståendet.

En majoritet av kommunerna uppger att nyanlända bosätts med närhet till service och kommunikationer, men bostadsbristen begränsar kommunernas möjlighet att välja var i kommunen anvisade ska placeras, vilket i vissa fall kan innebära något längre avstånd till service och sämre kommunikationer.

Anvisade nyanlända bosätts i bostäder där högst två familjemedlemmar (vuxna och/eller barn) delar sovrum, och där familjen har ett eget kök och vardagsrum som inte används som sovrum.

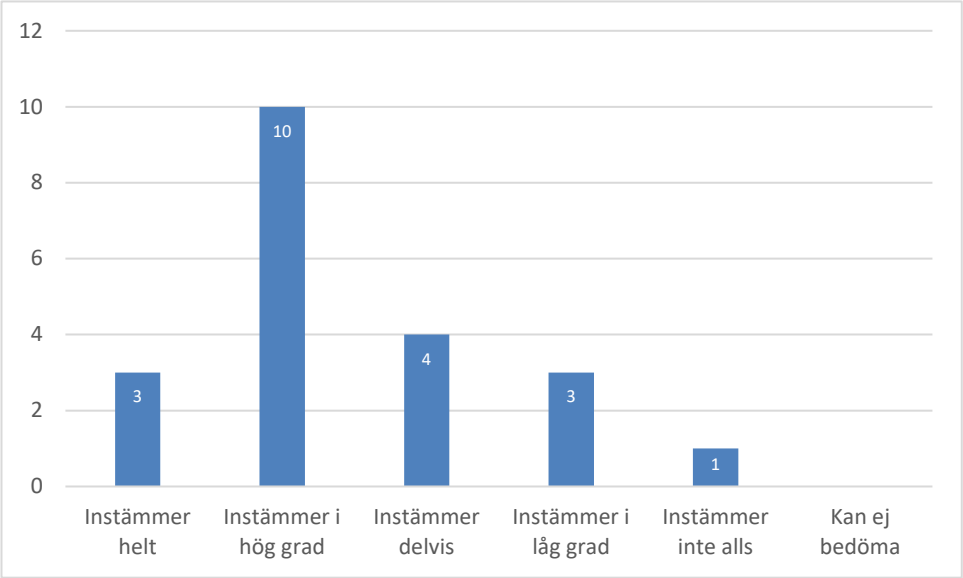

21 av 33 kommuner har besvarat påståendet.

Kommunerna försöker anpassa bostaden utifrån familjers storlek och behov men flera kommuner nämner svårigheter med att tillgodose behovet för större familjer på grund av brist på stora lägenheter. Till följd av det kan viss trångboddhet förekomma, till exempel att syskon delar sovrum med varandra, att små barn delar rum med föräldrarna eller att vardagsrum används som sovrum.

Styrkor och svagheter i kommunens arbete med boende för anvisade nyanlända.

Några kommuner har bostadssamordnare, vilket lyfts fram som en styrka i arbetet med boende för anvisade nyanlända. En annan styrka som flera kommuner tar upp är samarbetet, dels internt mellan olika förvaltningar, dels med civilsamhället och hyresvärdar. Samtidigt tar några kommuner upp just bristande samarbete med hyresvärdar som en svaghet. Bostadsbristen, framför allt liten tillgång till större bostäder, är en försvårande faktor som påverkar arbetet med boende för anvisade nyanlända. Kort framförhållning vid besked om anvisning, hyresvärdars inkomstkrav och inställning är exempel på ytterligare svårigheter som tas upp.

Kommunen har god kunskap om självbosatta nyanländas bostadssituation.

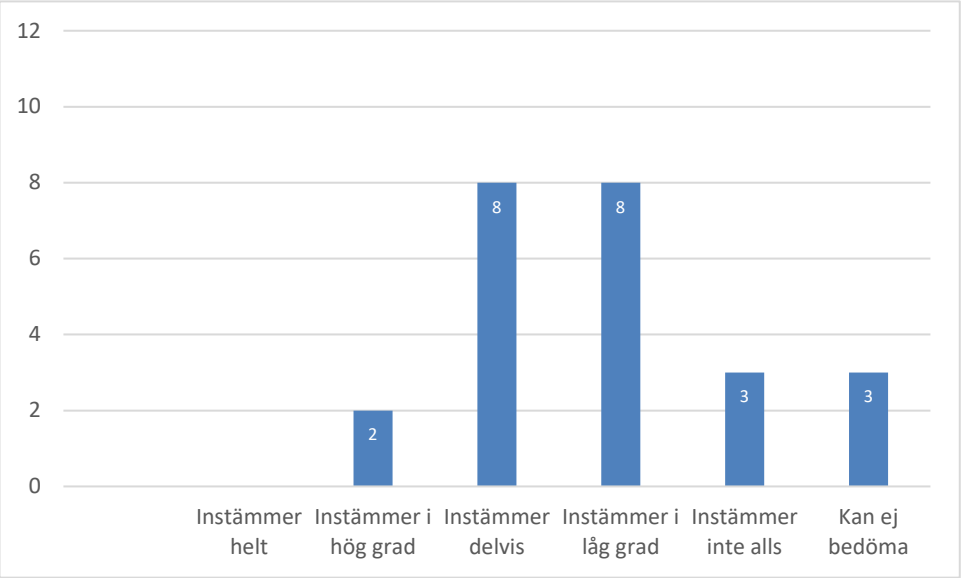

24 av 33 kommuner har besvarat påståendet.

Kommunen har god förmåga att möta självbosatta nyanländas bostadsbehov.

(Frågan avser ej bostäder genom socialtjänsten utan om kommunen generellt har förmåga att möta målgruppens bostadsbehov utifrån bostadsförsörjningslagens mål om att skapa förutsättningar för alla i kommunen att leva i goda bostäder)

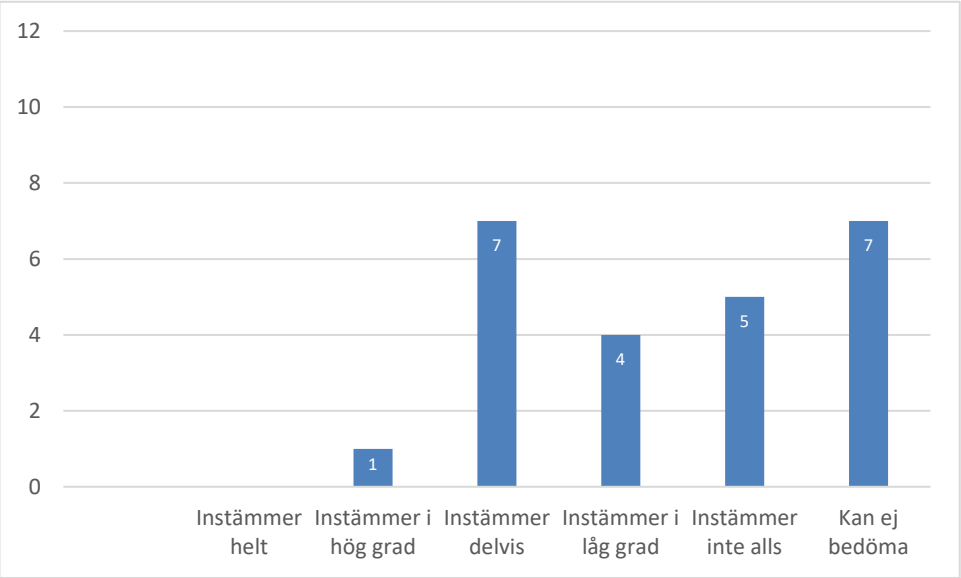

24 av 33 kommuner har besvarat påståendet.

Ett fåtal kommuner uppger att de har goda kunskaper om självbosatta nyanländas bostadssituation. Många kommuner uppger att de enbart har kännedom om de självbosatta som på egen hand tar kontakt med kommunen och söker ekonomiskt bistånd eller annat stöd. Det framgår av kommunernas svar att de har svårt att möta målgruppens bostadsbehov utifrån bostadsförsörjningslagens mål om att skapa förutsättningar för alla i kommunen att leva i goda bostäder. Den ansträngda bostadsmarknaden i många kommuner försvårar för självbosatta att etablera sig. Andra försvårande

faktorer som kommunerna tar upp är till exempel hyresvärdars inställning till nyanlända, att vissa inte godkänner etableringsersättning som inkomst samt förekomsten av privata oseriösa hyresvärdar som inte följer lagar och regler för uthyrning.

Skola och utbildning

Kommunen har god förmåga att erbjuda introduktionsinsatser till nyanlända och asylsökande inom.

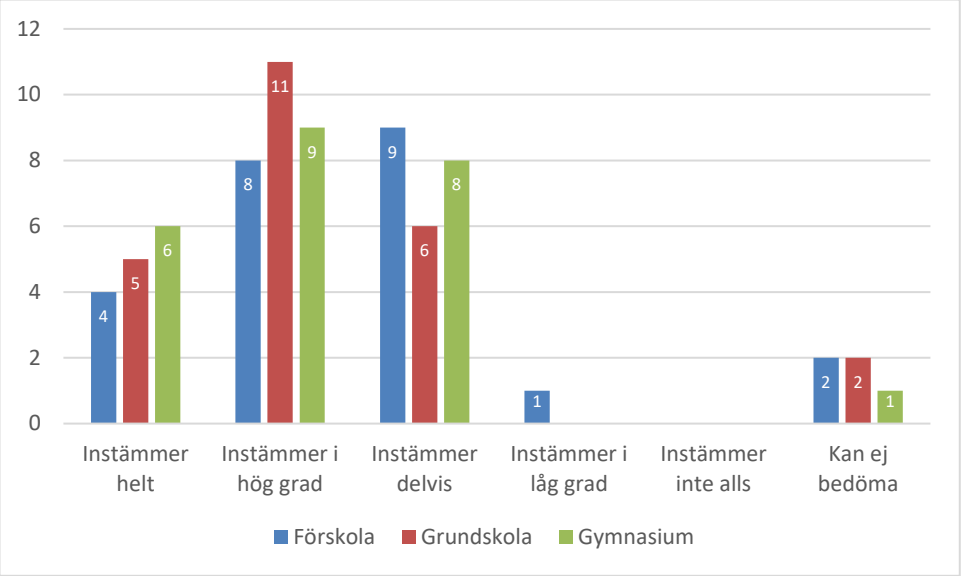

24 av 33 kommuner har besvarat påståendet.

En majoritet av kommunerna bedömer att de har god förmåga att erbjuda introduktionsinsatser till nyanlända och asylsökande inom grundskola och gymnasium. Många kommuner uppger att de har bra organisation och rutiner för inskrivning av elever och kartläggning av deras kunskaper. När det gäller förskolan skattar kommunerna sin förmåga något lägre. Hälften instämmer helt eller i hög grad i att förmågan är god, medan nio kommuner instämmer delvis.

Kommunen har god förmåga att erbjuda nyanlända och asylsökande elever studiehandledning på modersmål eller på elevens starkaste skolspråk.

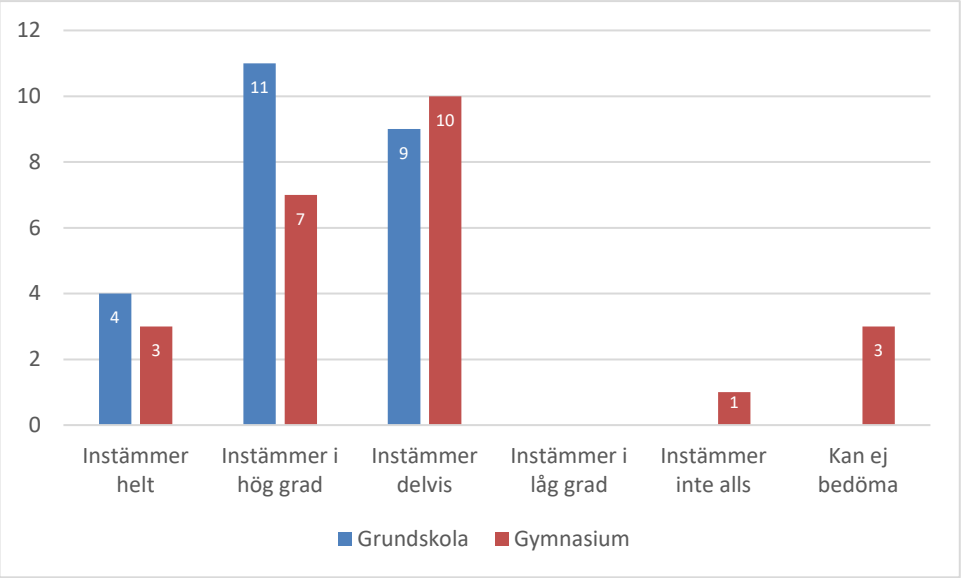

24 av 33 kommuner har besvarat påståendet.

En majoritet av kommunerna uppger att de har god förmåga att erbjuda elever i grundskolan studiehandledning på modersmål eller på elevens starkaste skolspråk. Gällande gymnasiet skattar merparten av kommunerna förmågan som god eller delvis god. I fritextsvaren framkommer emellertid att många kommuner har svårigheter med att tillgodose behovet av studiehandledare inom vissa mindre språkgrupper. En kommun uppger att i vilken grad elevers behov av studiehandledning tillgodoses skiftar mellan skolor och skolform. En annan kommun arbetar med att få rutiner kring ansökan om studiehandledning, för att skapa likvärdighet i vem som får studiehandledning.

Kommunen har goda former för samverkan med nyanlända elevers vårdnadshavare.

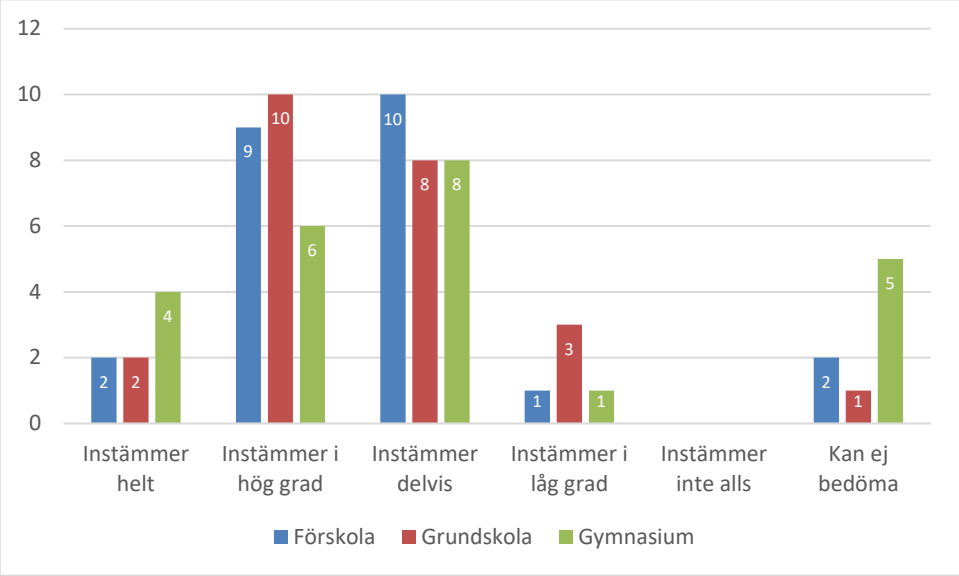

24 av 33 kommuner har besvarat påståendet.

De flesta kommuner instämmer helt, i hög grad eller delvis i att de har goda former för samverkan med nyanlända elevers vårdnadshavare. Flera kommuner tar upp att de samverkar på samma sätt med alla elevers vårdnadshavare. En kommun uppger att det kan finnas svårigheter att svara upp mot de nyanlända föräldrarnas behov av information och stöd. Vid behov använder många kommuner sig av tolk eller flerspråkig personal i kontakten med vårdnadshavare. Modersmålslärare och studiehandledare beskrivs som en viktig bro mellan vårdnadshavarna och skolan.

Styrkor och svagheter i kommunens arbete med förskola/ grundskola/gymnasium i mottagandet av nyanlända och asylsökande

Det finns språkliga utmaningar i mottagandet av nyanlända och asylsökande i förskola, grundskola och gymnasium, då kommunerna ibland saknar studiehandledare på elevernas språk, särskilt i de mindre språken. Det finns också behov av att öka tillgängligheten till verksamhetsnära information, genom att översätta informationsmaterial till fler språk.

Några kommuner tar upp att det behöver utveckla mottagandet så att det blir likvärdigt oavsett vilken skola eleven börjar i. Tre kommuner uppger att det saknas en röd tråd genom hela skoltiden och att övergångarna mellan olika skolstadier behöver förbättras. Gällande mottagandet av förskolebarn tar en kommun upp att det saknas en heltäckande information kring vilka individer som vistas i kommunen i förskoleålder.

Svagheter kopplade till resurser tas också upp av kommunerna, till exempel att nuvarande resurser inte räcker för att möta de behov som finns och eller för att ställa om till ett ökat mottagande.

En god organisation, samordning och samverkan inom kommunen är styrkor i mottagandet som lyfts fram av många kommuner. Likaså är en väg in och korta väntetider till skolstart, exempel på styrkor som flera kommuner tar upp. Andra styrkor som nämns är bland annat personalens kompetens, engagemang och erfarenhet. Flera kommuner har genomfört kompetenshöjande insatser, till exempel gällande flerspråkiga elevers lärande. En kommun uppger att det är en styrka att nyanlända elever fördelas på alla skolor utifrån likvärdighetsperspektivet samt möjligheterna det ger ur ett integrationsperspektiv.

Kommunen har god förmåga att erbjuda SFI, övrig kommunal vuxenutbildning och samhällsorientering utifrån elevens olika förutsättningar, intressen och behov.

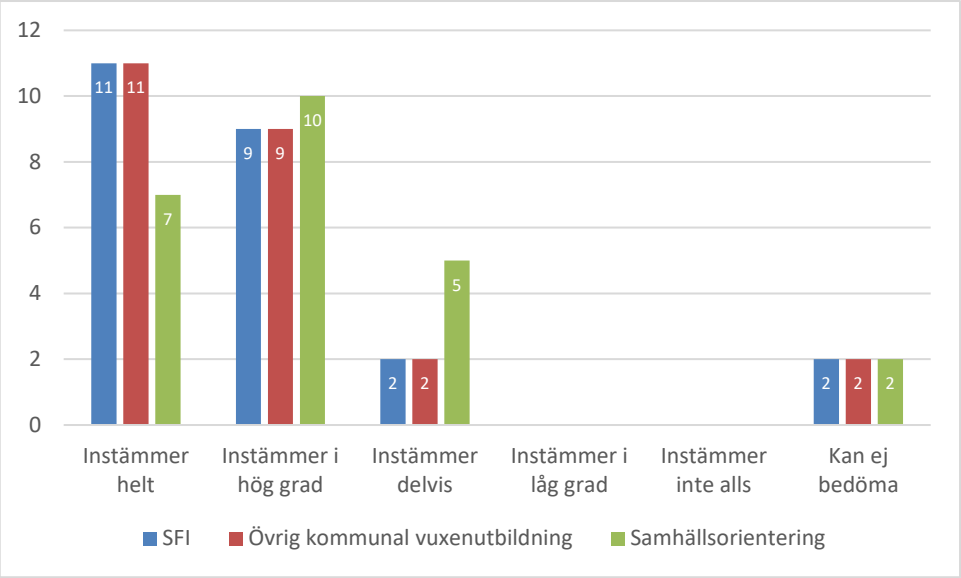

24 av 33 kommuner har besvarat påståendet.

Gällande SFI, övrig kommunal vuxenutbildning och samhällsorientering uppger en majoritet av kommunerna att de har en god förmåga att erbjuda detta utifrån individers olika förutsättningar, intressen och behov. Kommunerna löser uppdraget på olika sätt, genom att bedriva utbildning i egen regi, genom att köpa utbildningsplatser av andra anordnare eller genom att samverka över kommungränserna.

Flera kommuner uppger att de har kort kötid eller ingen kö alls till SFI eller annan vuxenutbildning. En kommun tar upp att det tar lång tid att få plats på samhällsorientering för personer som talar ett mindre vanligt språk och ett par kommuner uppger att det pågår utvecklingsarbete kring samhällsorienteringen. En kommun anser att det behövs mer kostnadstäckning från staten för samhällsorienteringen när den har utökats till 100 timmar.

Kommunen har god förmåga att erbjuda vuxenutbildning på grundläggande eller gymnasial nivå (t.ex. kurser i matematik, samhällskunskap, engelska, orienteringskurser) för personer som omfattas av utbildningsplikten.

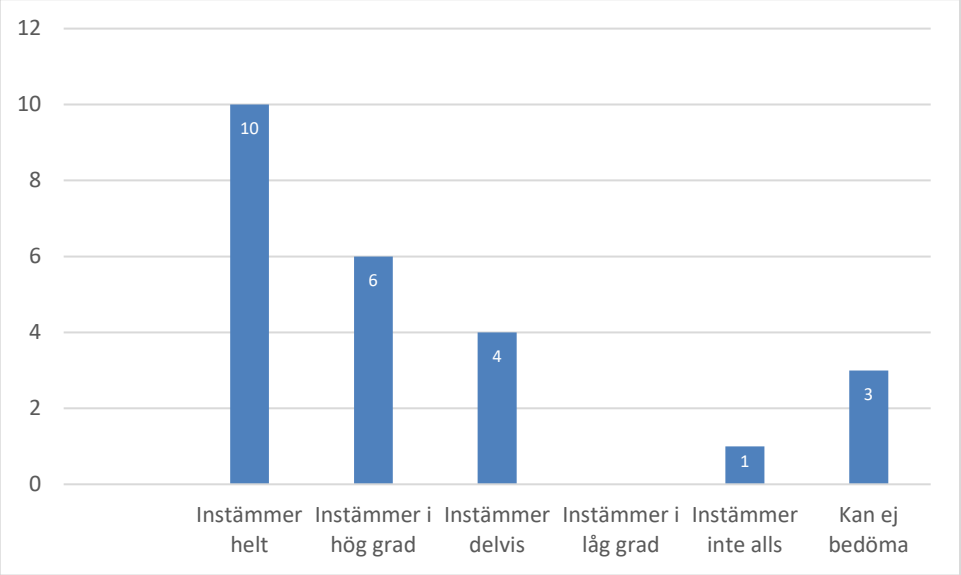

24 av 33 kommuner har besvarat påståendet.

En majoritet av kommunerna uppger att de har en god förmåga att erbjuda vuxenutbildning på grundläggande eller gymnasial nivå för personer som omfattas av utbildningsplikten och flera kommuner nämner att de gör individuella anpassningar och har flexibla upplägg. Andra tar upp svårigheter kopplade till utbildningsplikten, till exempel att hitta grundläggande orienteringskurser som passar analfabeter eller personer med kort utbildningsbakgrund. Det låga antalet personer som omfattas av utbildningsplikten gör det också svårare att anordna olika kurser för målgruppen. Vissa köper utbildningsplatser av andra kommuner medan andra menar att det är viktigt att kunna erbjuda utbildning i kommunen.

Kommunen har god förmåga att anpassa samhällsorienteringen till förändringar i mottagandet av nyanlända (t. ex. minskat deltagarunderlag).

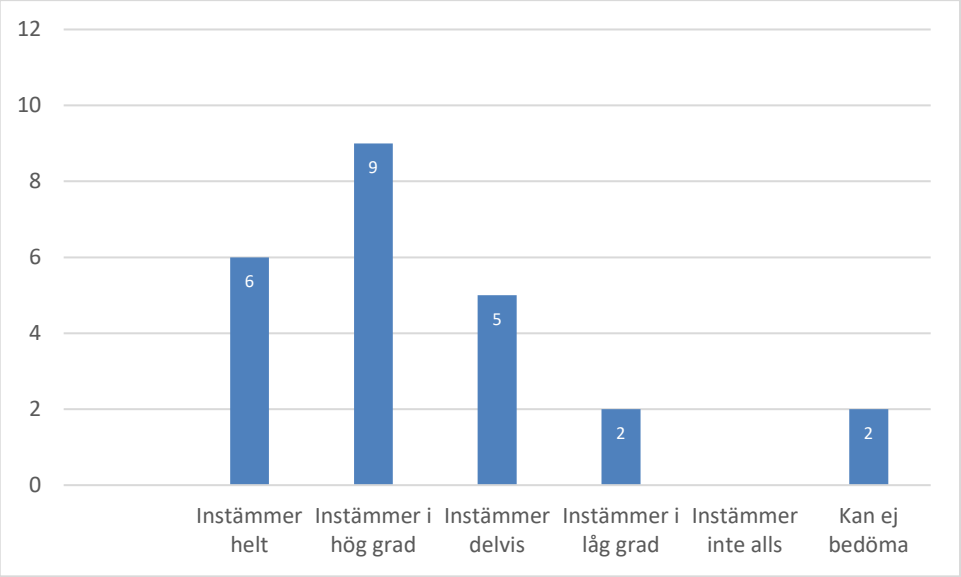

24 av 33 kommuner har besvarat påståendet.

Många kommuner uppger att de har en god förmåga att anpassa samhällsorienteringen till förändringar i mottagandet. Merparten av kommunerna samordnar samhällsorienteringen med andra kommuner och några uttrycker att det ökar möjligheten att anpassa verksamheten efter mottagandet.

Styrkor och svagheter i kommunens arbete med SFI, övrig kommunal vuxenutbildning och samhällsorientering i mottagandet av nyanlända.

En styrka i arbetet med SFI, övrig kommunal vuxenutbildning och samhällsorientering som många kommuner beskriver är flexibilitet. Det handlar om att ha en flexibel organisation som vid behov snabbt kan ställa, men också om att ha flexibel undervisning som anpassas efter såväl efterfrågan, som individers behov och förutsättningar. Flera kommuner påtalar dock att det behöver finnas fler anpassade insatser och aktiviteter som alternativ till SFI, för dem som saknar progression i språket.

En annan styrka som lyfts fram är samverkan över kommungränser och internt i kommunen mellan olika förvaltningar och verksamheter. Organisatorisk samordning och närhet till andra verksamheter lyfts också fram som en styrka av några kommuner.

God kännedom om de nyanlända, korta väntetider, behöriga och kompetenta lärare är ytterligare exempel på styrkor som nämns.

Bland svagheterna nämns osäkerhet kring budgetförutsättningar och svårigheter att planera verksamheten när omfattningen av deltagare varierar och att resurserna inte skulle räcka till vid en snabb ökning av elever inom SFI. En annan svaghet som tas upp är tillgången på praktikplatser i språkstärkande syfte. Några kommuner nämner svagheter kopplade till att de är små kommuner, som till exempel begränsade möjligheter vad gäller yrkesspår eller att inte ha vuxenutbildning i egen regi.

Gällande samhällsorienteringen uppger en kommun att den upphandlade samhällsorienteringen på distans inte fungerar bra men att många nyanlända är hänvisade till den eftersom den samhällsorientering som sker i samverkan i länet endast kan erbjudas på några språk. En annan kommun uppger samhällsorienteringen periodvis har långa kötider och att de därför undersöker möjligheterna att bedriva samhällsorientering i egen regi med ökat inslag av lokal förankring.

Socialtjänsten

Kommunen har god förmåga att möta nyanländas (ej ensamkommande barn och unga) eventuella behov av stöd från socialtjänsten.

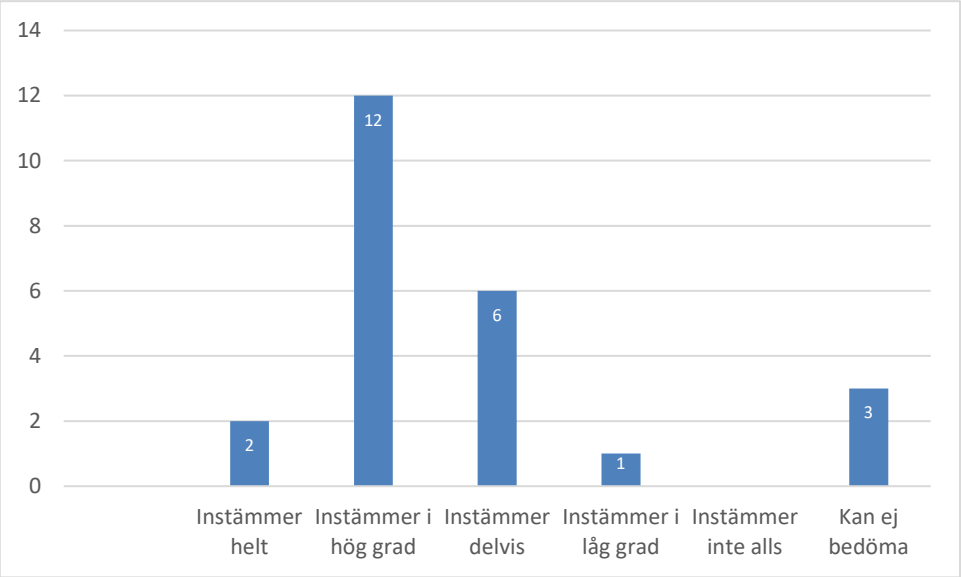

24 av 33 kommuner har besvarat påståendet.

Drygt hälften av kommunerna instämmer i att deras förmåga är god att möta nyanländas eventuella behov av socialtjänsten. I fritextsvaren uppger flera kommuner att de har en god förmåga att möta samtliga kommuninvånares behov av sociala insatser, medan några uppger att de har begränsade resurser att möta nyanländas behov.

Kommunen har god förmåga att möta behovet av boende för ensamkommande barn under 18 år respektive för ensamkommande unga över 18 år som beviljats uppehållstillstånd.

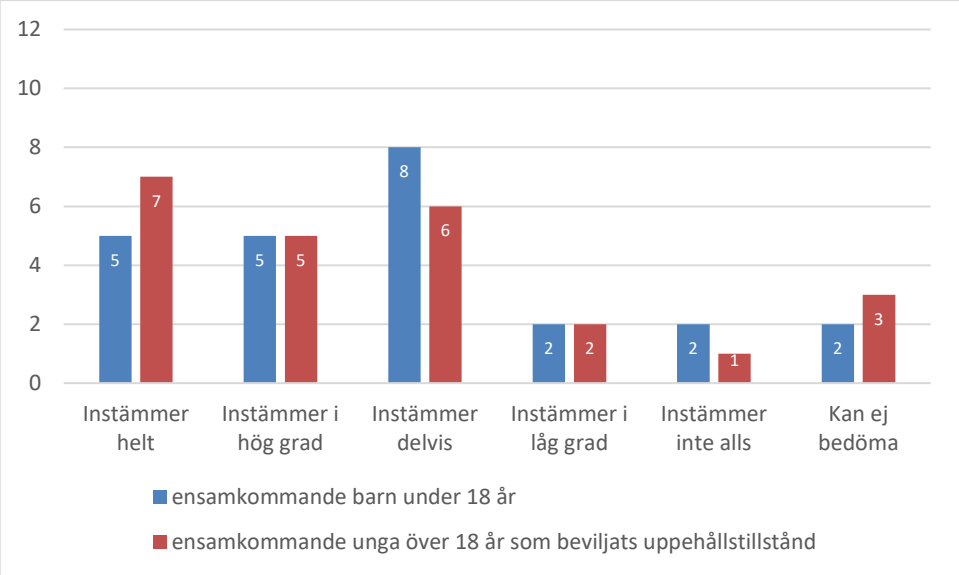

24 av 33 kommuner har besvarat påståendet.

Tio av kommunerna instämmer i att de har en god förmåga att möta behovet av boende för ensamkommande barn under 18 år och 8 kommuner instämmer delvis. Gällande ensamkommande unga över 18 år som beviljats uppehållstillstånd instämmer hälften av kommunerna i att de har en god förmåga att möta behovet av boende och en fjärdedel instämmer delvis. I fritextsvaren tar några kommuner upp att det finns hög kompetens och lång erfarenhet av att rekrytera, utreda och handleda familjehem för ensamkommande och att även familjehemmen är erfarna. Ett par kommuner uppger att platskapaciteten i egna boenden är god eller kan anpassas efter behov. Samtidigt har boenden och verksamheter avvecklats i en mängd kommuner, vilket medför att de är hänvisade till att placera i andra kommuner eller i familjehem. Av kommunernas svar framkommer att flera skulle ha svårt att snabbt ställa om till ett större mottagande.

Kommunen har god förmåga att anpassa insatser för att möta individuella behov och motverka social problematik och att barn avviker.

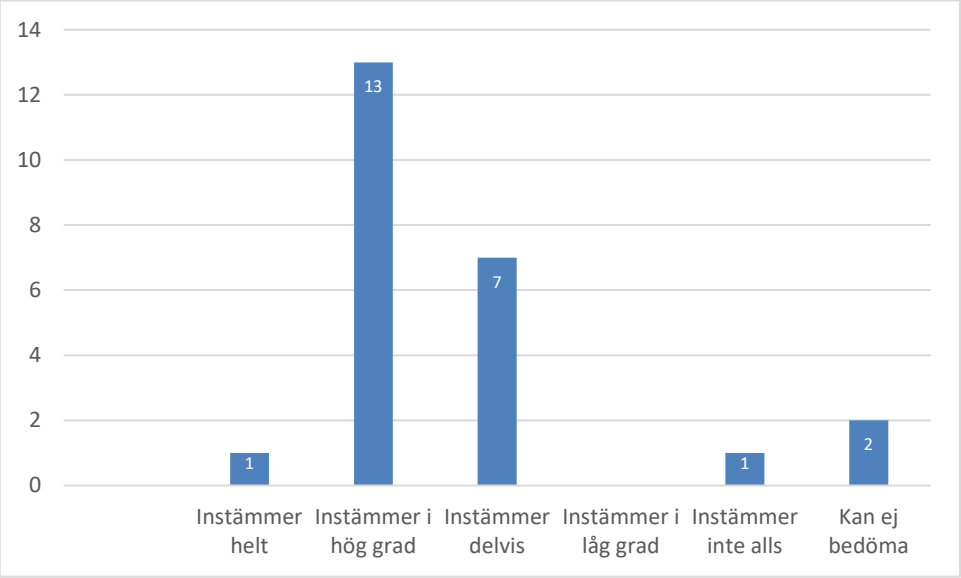

24 av 33 kommuner har besvarat påståendet.

Drygt hälften av kommunerna instämmer i hög grad i att de har en god förmåga att möta individuella behov och motverka social problematik och att barn avviker. Knappt en tredjedel av kommunerna instämmer delvis i att förmågan är god. Flera kommuner beskriver att de anpassar insatserna utifrån individuella behov.

Kommunen har god förmåga att anpassa kapaciteten i mottagandet av ensamkommande barn och unga till förändrade behov.

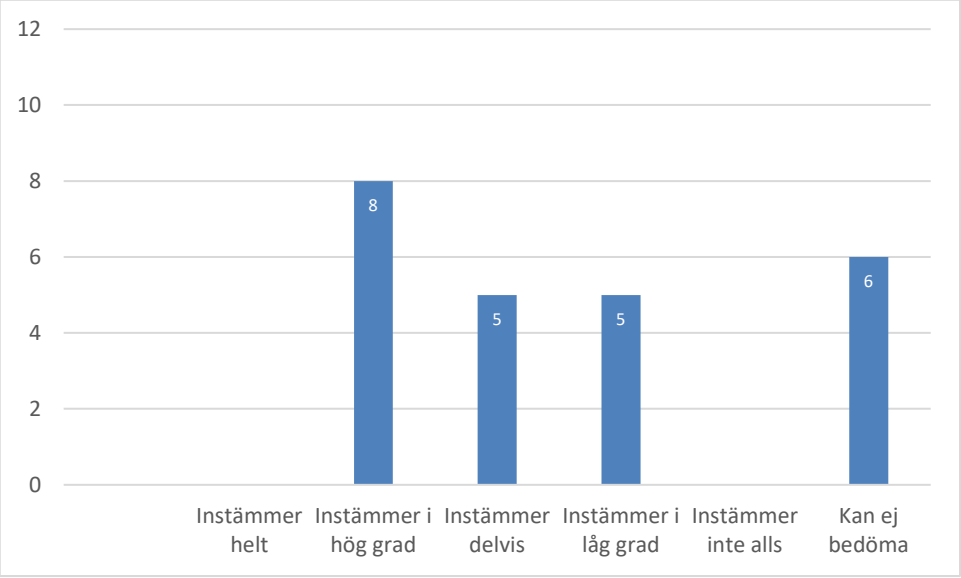

24 av 33 kommuner har besvarat påståendet.

Kommunernas förmåga att anpassa kapaciteten i mottagandet av ensamkommande barn och unga till förändrade behov varierar. En tredjedel instämmer i hög grad i att förmågan är god, medan ungefär en femtedel instämmer delvis och ungefär en femtedel instämmer i låg grad. En fjärdedel av kommunerna uppger att de inte kan bedöma förmågan. I fritextsvaren uppger enstaka kommuner att de kan anpassa verksamheterna efter behoven och att de har erfarenhet av att ha gjort det tidigare, medan många uppger att det saknas resurser för att snabbt ställa om till ett större mottagande.

Kommunen följer gällande regionala rutiner avseende ensamkommande barn som försvinner.

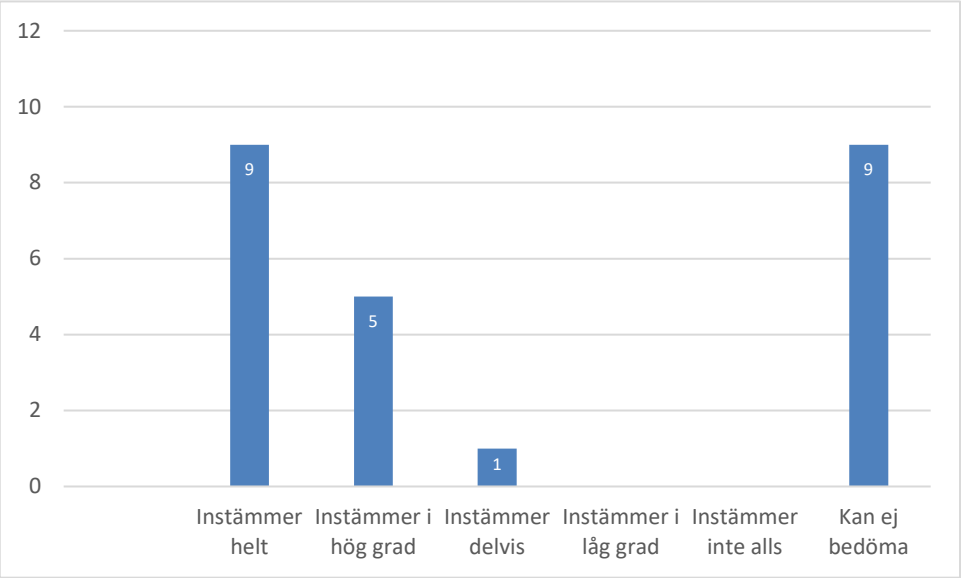

24 av 33 kommuner har besvarat påståendet.

14 av 24 kommuner instämmer helt eller i hög grad i att de följer regionala rutiner avseende ensamkommande barn som försvinner. Flera kommuner uppger dock att det inte har varit aktuellt, då de inte har haft något barn som försvunnit det senaste året.

Kommunen har god förmåga att skyndsamt utse en god man till asylsökande ensamkommande barn respektive att skyndsamt anmäla behov av särskilt förordnad vårdnadshavare till barn med uppehållstillstånd.

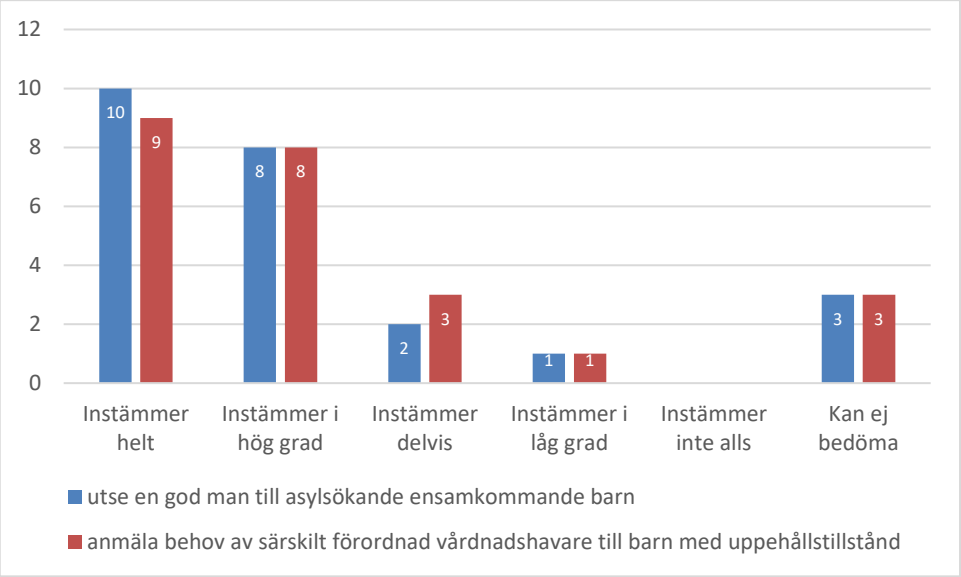

24 av 33 kommuner har besvarat påståendet.

En majoritet av kommunerna uppger att de har en god förmåga att skyndsamt utse en god man till asylsökande ensamkommande barn samt att anmäla behov av särskilt förordnad vårdnadshavare till barn med uppehållstillstånd. Några kommuner påtalar emellertid att deras goda förmåga är kopplad till att mottagandet för närvarande är lågt.

Styrkor och svagheter i kommunens arbete med mottagande av ensamkommande barn och unga.

Några utmaningar som tas upp är till exempel bostadssegregation och att unga riskerar att dras in i social problematik. Att kommunen haft ett stort mottagande tidigare år och att ha resurser för att fortsatt arbeta med integration tas också upp som utmaningar. Några kommuner ger exempel på integrationsfrämjande insatser, som att introducera föreningslivet genom att erbjuda aktiviteter på skolorna efter skoltid, men även hur de nu arbetar med barnens och ungdomarnas föräldrar, till exempel i föräldragrupper eller språkcaféer för föräldralediga.

En annan utmaning som lyfts är att anmäla behov av särskilt förordnad vårdnadshavare till ensamkommande barn som anvisats till kommunen som kvotflykting. Barnet anvisas till kommunen med ett uppehållstillstånd vilket innebär att barnet inte kan få en god man i väntan på en särskild förordnad vårdnadshavare.

Barnet står därför utan ställföreträdare fram tills dess att tingsrätten fastställer en särskild förordnad vårdnadshavare.

En styrka som många kommuner lyfter fram är att det fortfarande finns erfarenhet i kommunen gällande mottagandet av ensamkommande barn och unga och att personalen har hög kompetens. God förmåga att ställa om, att kommunen fortfarande har egna boenden och att mottagandet av ensamkommande barn och unga är inkluderat i ordinarie verksamhet är exempel på andra styrkor som lyfts fram.

Samtidigt är det flera kommuner som tar upp att det låga mottagandet har lett till minskade resurser och avveckling av boenden och andra verksamheter, vilket medför en risk för att kompetensen försvinner och att en snabb omställning till ett större mottagande skulle vara utmanande. Några kommuner uppger att det låga mottagandet gör att kommunen inte får rutin och praktisk erfarenhet av de särskilda behov som målgruppen har.

Samhällsorientering

Enligt Förordning (2010:1138) om samhällsorientering för vissa nyanlända invandrare ska varje kommun erbjuda samhällsorientering om minst 100 timmar till de nyanlända invandrare som är folkbokförda i kommunen och som omfattas av denna lag. Samhällsorienteringen ska påbörjas så snart som möjligt efter det att den nyanlände har folkbokförts i kommunen. Kommunen ska ha en plan för samhällsorienteringens genomförande och ska aktivt verka för att nå de nyanlända i kommunen som har rätt till samhällsorientering samt motivera dem att delta i samhällsorienteringen.

Länsstyrelsen Skåne, Region Skåne och merparten av kommunerna i Skåne har sedan 2010 ett samfinansierat arbete kring kvalitetssäkrad samhälls- och hälsokommunikation i Skåne. Under 2021 har samhällsorienteringen (SO) under ledning av utbildade Samhälls- och hälsokommunikatörer (SHK) haft deltagare från 26 av 33 kommuner. Övriga kommuner anordnar samhällsorientering i egen regi eller genom upphandlad verksamhet via fjärrundervisning. En kommun har uppgivit att de inte erbjudit SO då pandemin hindrat deras planering.

I Länsstyrelsernas integrationsuppdrag ingår att följa upp och återrapportera till regeringen hur samhällsorienteringen fungerar i länet. I Skåne görs uppföljning bland annat i styrgruppsmöten, där kommunerna som ingår i samverkan är representerade, samt i enskilda uppföljningsmöten med kommunerna, med särskilt fokus på de kommuner som inte ingår i samverkan. Som ett led i uppföljningen, skickar Länsstyrelserna årligen ut en enkät till kommunerna med frågor som rör samhällsorienteringen. 2021 besvarades enkäten av Skånes samtliga 33 kommuner. I detta avsnitt ges en sammanfattning av enkätsvaren för Skåne.

Sammanfattning SO-enkät Skåne

Ett minskat mottagande av nyanlända innebär färre deltagare i samhällsorienteringen, vilket gör det svårare att sätta ihop språkligt heterogena grupper och ger längre väntetider. Fem kommuner uppger att de inte har några väntetider, fem uppger mindre än 30 dagars väntetid och 14 kommuner uppger att de har 4–6 månaders väntetid. Många kommuner uppger att de via samverkan lokalt, regionalt och nationellt med externa utförare och/eller via digitala lösningar försöker korta ner väntetiderna. Orsakerna till väntetid för kvinnor kan i större utsträckning relateras till föräldraledighet och väntan på barnomsorg än för män. Det är vanligast förekommande att samhällsorienteringen bedrivs på modersmålet och i undantagsfall sker samhällsorienteringen på ett annat språk som deltagaren

behärskar väl eller med tolk. Övervägande delen av samhällsorienteringen erbjuds på 100 timmar och på dagtid via fjärrundervisning. I de kommuner som utökat sin samhällsorientering till 100 timmar senaste året är det främst delar kring arbetsmarknad/utbildning, demokrati, jämställdhet och digitala verktyg som har förstärkts. Vidare framkommer av kommunernas svar att övergången till fjärrundervisning under året fungerat väl, men att det finns både för- och nackdelar med användningen av de digitala verktygen. För många personer innebär digital samhällsorientering en större möjlighet att delta, men för personer med låg digital kompetens har det varit svårt att delta. Avsaknad av fysiska möten med möjlighet att i större omfattning ha en dialog kring de teman som berörs uppges som en begränsning i det kvalitativa utförandet.

En majoritet av kommunerna uppger att 81–100 % av deltagarna slutför sitt deltagande i samhällsorienteringen inom ett år efter att den påbörjats. Arbete och flytt till annan kommun är de främsta orsakerna till avbrott för båda könen, men kvinnor gör i högre utsträckning än män, avbrott på grund av föräldraledighet. För att motverka könsskillnader i avbrottsorsaker uppger några kommuner att de medvetet arbetar med att informera om hur föräldraledigheten påverkar etableringen och att de arbetar med att motivera båda föräldrarna att vara föräldralediga. En majoritet av kommunerna uppger att det går mycket bra att kombinera samhällsorienteringen med SFI, men mindre bra att kombinera med arbete och föräldraledighet.

Gällande den lokala eller regionala samverkan uppger 44 % av kommunerna att det finns förbättringspotential, till exempel att säkerställa att anmälningar inkommer från Arbetsförmedlingen samt fördjupad lokal koppling gällande innehållet. Avseende nationell samverkan nämner kommunerna främst behov av samverkan kring samhällskommunikatörer som behärskar de mindre språken, utbildningsmaterial samt utbildning och fortbildning av kommunikatörer.

På grund av covid-19 har större delen av samhällsorienteringen 2021 genomförts genom fjärrundervisning och detta är ett arbetssätt som många kommuner uppger att de vid behov vill fortsätta med även efter pandemin. Vid ett lågt mottagande kan väntetiderna till samhällsorienteringen kortas ner genom att använda digitala verktyg, då det inte kräver att ett visst antal deltagare inväntas. Några kommuner uppger att kurser online är ett permanent inslag i utbudet av kurser i samhällsorientering.

Fördjupningsområden i kommundialogerna

Länsstyrelsen ska följa upp mottagandet av nyanlända och ensamkommande barn och unga i länet och vara ett stöd för kommunerna i deras arbete med mottagande. Utöver de enkäter som kommunerna ombeds svara på, sker uppföljning löpande genom olika nätverk och samverkansforum som kommunerna och Länsstyrelsen Skåne medverkar i. Generellt genomförs varje år uppföljningar genom kommundialoger.

Under 2021 genomfördes 31 kommundialoger där vi valde att ha fördjupningsfrågor kring två områden; nyanlända barn och unga i familj och arbetsmarknadsinsatser för nyanlända. I detta avsnitt följer sammanfattningar av de båda fördjupningsområdena. Sammanfattningarna gör dock inte anspråk på att ge en heltäckande bild av kommunernas arbete med nyanlända barn i familj eller arbetsmarknadsinsatser för nyanlända, då olika frågor getts olika mycket fokus i varje enskild kommundialog. Sammanfattningarna innehåller medskick som kommunerna gjort till Länsstyrelsen samt exempel på framgångsfaktorer och utvecklingsområden som kommit upp i kommundialogerna. En del av exemplen har uttryckts av flera kommuner, medan andra av enbart någon kommun. Oavsett vilket, speglar detta enbart vad som tagits upp i respektive dialog och det kan givetvis finnas ytterligare framgångsfaktorer och behovsområden än de som framkommit i dialogerna.

Fördjupningsområde barn och unga

För att få en bättre bild av mottagandet av nyanlända barn i familj i länet initierade Länsstyrelsen Skåne under 2019 en kunskapsöversikt samt en kartläggning som genomfördes av Lunds universitet. I rapporten ges ett antal rekommendationer för kommunalt mottagande av nyanlända barn i familj med ett stärkt barnrättsperspektiv; (1) skapa systematisk kontakt med både nyanlända barn i familj och deras föräldrar, (2) tillämpa en kombination av initialt förstärkta stödinsatser och systematisk behovsanalys, (3) se till att behovsanalys styr fortsatt planering av stödinsatser, (4) kommunerna bör skapa rutiner specifikt för målgruppen nyanlända barn i familj. Som en uppföljning till detta arbete har kommundialogerna 2021 fokuserat på nyanlända barn i familj.

I kommundialogerna nämner nio kommuner att de har särskilda rutiner eller funktioner inom kommunen som möter upp behov hos nyanlända barn och unga. Det nämns kartläggningar, systematik i mottagandet, informationsinsatser och

samtal, särskilda handläggare, integrationspedagoger och andra samordnarfunktioner.

Många kommuner uppger att skolan har en viktig roll i mottagande av nyanlända barn i familj, till exempel nämns vikten av snabb placering, att skolan är bra på att fånga upp behov hos barn och föräldrar samt att det finns riktlinjer och rutiner för arbetet med nyanlända barn inom skolan. Elva kommuner nämner specifikt inskrivning och kartläggning, till exempel tar de upp vikten av välfungerande inskrivnings- och mottagningsenheter och att kartläggningen även omfattar en social kartläggning, utöver den pedagogiska delen.

En kommun beskriver att de har ett nytt arbetssätt som syftar till att hjälpa barnen att komma i gång med skolan och fånga upp eventuella behov. Arbetssättet innebär att en tjänsteperson från mottagningsverksamheten följer med till inskrivning i skolan och efter tre månader hålls ett uppföljande samtal med barnet för att höra hur deras första tid i Sverige varit med fokus på hälsa, skola och fritidsaktiviteter.

Sex kommuner nämner att de aktivt arbetar för att få fler barn till förskolan genom informationssatsningar, uppsökande arbete, genom de öppna förskolorna och att tidigt möta föräldrarna. Flera kommuner tar upp olika insatser och projekt kopplade till förskolan, till exempel insatser för att stärka det språkutvecklande arbetet i förskolan, samarbete mellan BVC och förskola, föräldraskapsutbildning och insatser från civilsamhället.

Några kommuner nämner att de har insatser och projekt kopplade till skolan, till exempel att lärare erbjudits kompetensutveckling i svenska som andraspråk, att barn som har extra behov av språkstöd sätts i språkförstärknings-grupper samt mentorsprogram där ungdomar får en vuxen mentor som arbetat i kommunen. En kommun anger att de deltar i ett treårigt projekt via Skolverket kring nyanlända barns lärande, som bland annat innefattar fokus på språk och kunskapsutvecklande arbetssätt, och utbildning i traumamedveten omsorg till rektorer och annan skolpersonal.

I kommundialogerna beskriver några kommuner hur de erbjuder anpassade bostäder utifrån familjers behov och hur barnperspektivet beaktas. Det kan till exempel handla om att bostaden är av tillräcklig storlek och ligger bra till i relation till skola och fritidsaktiviteter. Några kommuner nämner att de samverkar med bostadsföretag i kommunen, men att bostadsbrist öppnar upp för oseriösa

hyresvärdar och att bristen på bostäder gör det svårt att alltid erbjuda bostäder som är anpassade för barn.

I samtliga kommundialoger nämns projekt och insatser kopplade till kommunens arbete med nyanlända barn och unga, men det varierar från kommun till kommun huruvida insatserna är riktade specifikt till nyanlända eller vänder sig till alla barn och unga i kommunen. Pandemin har inneburit en utmaning och i vissa fall påverkat genomförandet. Utifrån det som framkommit i kommundialogerna är det vanligast att kommunerna själva finansierar denna typ av insatser, men det finns även insatser som finansieras exempelvis genom Länsstyrelsens utvecklingsmedel, FINSAM, ESF, Vinnova och Allmänna arvsfonden. Många kommuner tar upp att de samverkar både internt i kommunen och med externa aktörer. Flera kommuner har en bra samverkan med civilsamhället och andra aktörer medan några kommuner ser detta som ett utvecklingsområde.

I en majoritet av kommundialogerna diskuteras föräldraskapsstöd och andra insatser riktade till föräldrar. Tolv kommuner uppger att de erbjuder föräldraskapsstöd, men formerna för vilken typ av insats det är eller i vilket sammanhang den ges varierar (FÖS, ABC-föräldraskapsprogram, ordinarie insats inom kommunal verksamhet, på familjecentral, inom ramen för ett projekt). I ett par kommuner ges föräldraskapsstödet av annan aktör än kommunen, till exempel genom studieförbund eller kyrkan. Några kommuner uppger att de inte har någon föräldrastödsinsats som är särskild riktad till nyanlända föräldrar.

Utöver det som benämns som föräldraskapsstöd nämner kommunerna andra satsningar och projekt som syftar till att stärka föräldrar, till exempel olika insatser för föräldralediga. Flera kommuner ger även exempel på insatser med familjeperspektiv där de arbetar med hela familjen.

Några kommuner nämner satsningar riktade till barnfamiljer med ekonomiskt bistånd, till exempel projekt som syftar till att stimulera läsutvecklingen hos barn samt CV-verkstad riktad till ungdomar. Många kommuner har satsningar eller projekt som syftar till att främja barn och ungas fritid, till exempel prova-på-verksamheter och föreningslotsar. Dessa sker ofta i samverkan med civilsamhället och det lokala föreningslivet. Några kommuner nämner även att de har beslut och riktlinjer som syftar till att främja en aktiv fritid, till exempel att barnfamiljer beviljas bistånd utöver riksnormen för fritidsaktiviteter eller riktade föreningsbidrag till inkluderande verksamheter. En kommun ger uttryck för vikten av att inkludera flickor i fritidsaktivitetssatsningar och att jobba med föräldrarna i relation till detta.

Många av de insatser som kommunerna nämner kan, utöver det primära syftet, även vara hälsofrämjande, men några kommuner tar upp insatser som har ett uttalat hälsofokus. En kommun har till exempel en ny rutin med fördjupade hälsoundersökningar för barn och en kommun tar upp att de har hälsovägledare. En kommun nämner Växa tryggt som är ett hembesöksprogram i samarbete med Region Skåne, där alla förstföderskor erbjuds sex hembesök av barnhälsovårdssjuksköterska, barnmorska, tandsköterska/tandhygienist och föräldrastödjare. Syftet med programmet är att förbättra förutsättningarna för barnets hälsa genom att tidigt erbjuda stödjande insatser.

Framgångsfaktorer

I kommundialogerna framträder följande framgångsfaktorer i arbetet med nyanlända barn i familj:

- Aktivt stöd till enskilda individer – för att förebygga nödbistånd och hemlöshet
- Tät samverkan mellan olika förvaltningar och verksamheter i kommunen
- Samarbeten mellan olika projekt ger större perspektiv i utvecklingsarbetet
- Bra skolintroduktion med välfungerande kartläggning och inskrivning
- Kommunens marknadsföring av allmän förskola och bra skolintroduktion

Utmaningar, behovsområden och medskick till länsstyrelsen

I kommundialogerna framkommer följande utmaningar och behovsområden kopplat till arbetet med nyanlända barn och unga:

- Tillgång till vård och samverkan med Region Skåne
  Sex kommuner lyfter olika aspekter av hur de ser ökade vårdbehov och hur deras kontakter med vården brister. En kommun uppger att det finns svårigheter vid psykisk ohälsa, att långa väntetider till BUP och svårigheter med att få samtalsstöd är en utmaning. Det finns även utmaningar vad gäller placeringar av barn som behöver mycket vård, ofta familjehem med dygnet runt vård. Några kommuner tar upp att samverkan med regionen behöver utvecklas och att tillgängligheten till vård, inklusive hälsoundersökningen, behöver bli bättre.

- Ett förändrat mottagande – förändrade behov
  Nära sammankopplat med de ökade vårdbehoven ligger det förändrade mottagandet där det framförallt skett en ökning av kvotflyktingar. Kopplat till mottagande av kvotflyktingar ser en kommun en ökning av barn med fysisk och psykisk problematik, och en kommun tar upp att barn i kvotfamiljer behöver stora insatser från kommunen, vilket kräver både ekonomiska och personella resurser. Andra kommuner kommenterar förändringarna i mottagandet mer generellt. En kommun nämner utmaningen i mottagandet av stora familjer med många barn som behöver mycket stöd. En annan kommun beskriver att behovet av stöd till familjer är annorlunda ut nu jämfört med tidigare och ger som exempel att många föräldrar är analfabeter.

- Behov av föräldrastöd
  Sex kommuner uttrycker i kommundialogerna ett behov av insatser för att stärka föräldrar och familjer. En kommun ta upp vikten av att föräldrar får kunskap om vad det innebär att vara förälder i Sverige för att undvika eventuella framtida utmaningar i familjen. Ett par kommuner tar upp självförsörjning kopplat till stärkta föräldrar och ser ett behov av stödjande insatser för att korta vägen till arbete. Vidare nämns behovet av att stärka föräldrars språkkompetens, för att undvika att barnen, som ofta lär sig språket snabbare än föräldrarna, får ta ett vuxenansvar i familjen. Andra behov som uttrycks är stöd till föräldrar genom tidiga insatser och mer samverkan kring föräldraskapsstöd.

- Behov av att utveckla samverkan
  Gällande samverkan uttrycker några kommuner ett behov av att utöka samverkan med civilsamhället. Två andra utvecklingsområden som tas upp är kopplade till Migrationsverket, framför allt gällande förbättrade bosättningsunderlag.

Fördjupningsområde arbetsmarknadsinsatser för nyanlända

I kommundialogerna 2021 har Länsstyrelsen ställt fördjupningsfrågor kring arbetsmarknadsinsatser för nyanlända. Syftet var att belysa framgångsfaktorer och goda exempel samt att identifiera glapp och utmaningar som finns i länets kommuner kopplat till insatser och organisering inom arbetsmarknadsområdet.

Hur kommunerna organiserar sig kring arbetsmarknadsfrågor skiljer sig åt utifrån storlek på kommun och mottagande, politiska förutsättningar och andra faktorer, men de flesta kommuner uppger att de har en särskild avdelning eller enhet som arbetar med frågorna. 14 kommuner uppger i kommundialogerna att arbetsmarknadsfrågor ligger organisatoriskt nära socialtjänsten och ekonomiskt bistånd. Fem kommuner nämner organisatorisk närhet till vuxenutbildning, SFI och samhällsorientering. Flera kommuner uppger att de vill arbeta gemensamt med arbetsmarknadsfrågor över kommungränserna, något som redan görs i en del kommuner. Sex kommuner nämner att de inte har några specifika arbetsmarknadssatsningar för nyanlända utan att gruppen har tillgång till samma utbud som samtliga kommuninvånare har.

I kommundialogerna nämns en mängd projekt inom arbetsmarknadsområdet som finansieras med externa medel. Utöver projekt med utvecklingsmedel från Länsstyrelsen är det främst projekt via FINSAM och ESF som kommunerna tar upp. Projekten syftar bland annat till att fler ska komma i arbete, att vägen till arbete och studier ska kortas och förbättrad samverkan mellan olika aktörer. Exempel på aktiviteter i projekten är språkstöd, kartläggningssamtal, yrkesvalidering, utbildningsinsatser, språkpraktik och jobbsökarverkstad samt kompetensutveckling i kommunen.

Projekten har olika fokus, till exempel digitalisering. Med digitala kunskaper ökar möjligheterna till utbildning, arbete och delaktighet i samhället. Ett specifikt projekt som nämns av flera kommuner syftar till att skapa en virtuell arbetsmarknadsenhet som hjälper individer till självförsörjning. Ett stort antal insatser har fokus på nyanlända kvinnors etablering. Kopplat till detta lyfter flera kommuner vikten av aktivitet och socialt sammanhang. Vidare nämns att traditionella könsroller på arbetsmarknaden kan vara hindrande och att det behövs ett utvecklingsarbete kring det. För vissa grupper finns det ett behov av anpassade aktiviteter, där analfabeter, personer med dålig hälsa och ensamstående föräldrar är några exempel som nämns.

I kommundialogerna nämns också flera projekt och insatser som sker i kommunens egen regi, antingen riktade direkt till nyanlända eller där nyanlända ingår i målgruppen. Även dessa insatser har en stor variation och några exempel på aktiviteter är vägledning, skriva cv, träffa arbetsgivare, SFI-studier innan personnummer, samtalsgrupper, egen bedömning av arbetsförutsättningar och praktik. Några kommuner lyfter specifikt satsningar som har kopplingar mellan arbetsmarknad och SFI samt samhällsorienteringen, till exempel olika typer av yrkesutbildningar, yrkes-SFI, lärlingsutbildningar, samarbeten med det lokala näringslivet och samhällsorientering med arbetsmarknadsfokus.

I kommundialogerna uppger 18 kommuner att de har bra eller godtagbar samverkan med Arbetsförmedlingen. Samtidigt uppger flera av dem att samverkan har försämrats jämfört med tidigare och att kontakterna var tätare förut. Det skiljer sig åt mellan kommunerna om samverkan med Arbetsförmedlingen sker mestadels på strategisk eller operativ nivå. Av kommundialogerna framgår också att en fungerande samverkan mellan kommun och Arbetsförmedlingen ofta är avhängigt personliga relationer snarare än funktion. Oavsett hur samverkan med Arbetsförmedlingen beskrivs är det emellertid många kommuner som beskriver att den fungerar i relation till något specifikt område. Vilka områden som fungerar respektive inte fungerar varierar dock från kommun till kommun.

Arbetsförmedlingens omorganisering är något som många kommuner ser som oroande. Sju kommuner uttrycker att samverkan är rörig eller helt har upphört när Arbetsförmedlingen inte längre finns kvar lokalt. Den lokala frånvaron ger också konsekvenser för målgruppen, till exempel har det blivit svårare att träffa en handläggare och digitaliseringen försvårar för en del arbetssökande. En kommun uppger att arbetssökande gått miste om praktikplats till följd av dålig samverkan. Flera kommuner upplever ett ökat kontaktbehov från målgruppen till följd av Arbetsförmedlingens omorganisation. Vidare tar kommunerna upp att Arbetsförmedlingen har begränsad flexibilitet och inte kan möta kommunens behov. Etableringsplanerna upplevs inte vara tillräckligt innehållsrika, uppdaterade eller anpassningsbara till andra insatser. Det uttrycks även att inskrivningen fungerar dåligt, att beslut tar för lång tid och att det är svårt med avgränsningar gentemot Arbetsförmedlingen gällande ansvar och insatser. Flera kommuner ger uttryck för att kommunernas roll i relation till arbetsmarknadspolitiken är oklar och önskar ett förtydligande kring detta och ett tydligt ansvar.

Flera kommuner lyfter också utmaningar i relation till KROM-aktörerna. En kommun ser det som problematiskt att KROM-leverantörerna inte tar emot

gruppen som står långt från arbetsmarknaden och ser en risk att kommunen kommer behöva ta ansvar för dem som faller mellan stolarna, trots att det är Arbetsförmedlingens ansvar. Några kommuner lyfter att samverkan kommer att bli svårare med KROM-aktörer och att det finns oklarheter kring vilka individer kommunen kan arbeta med och hur olika insatser kan kombineras på bästa sätt för individen.

Över två tredjedelar av kommunerna nämner i kommundialogerna att de har arbetat med extratjänster som insats. De flesta av dem uppger att det har varit en lyckad insats som många gånger lett vidare till jobb eller ökad anställningsbarhet, särskilt för personer som står långt ifrån arbetsmarknaden. Några kommuner lyfter särskilt att denna insats gynnat kvinnor både genom att de flesta extratjänster gått till just kvinnor eller att denna grupp prioriterats inom ramen för insatsen. Flera kommuner anser att det är negativt att extratjänsterna fasas ut under 2022.

Utmaningar, behovsområden och medskick till Länsstyrelsen

Sammanfattningen av fördjupningsområdet arbetsmarknadsinsatser till nyanlända visar att det finns flera utmaningar för kommunerna kopplat till detta. De utmaningar och behovsområden som tydligast framträder är följande:

- Behov av förtydligad roll för kommunerna i arbetsmarknadspolitiken.
- Arbetsförmedlingens omorganisering och lokala frånvaro ger konsekvenser för såväl kommunerna som för enskilda individer.
- Kommuner efterfrågar ett förtydligande från nationellt håll kring hur samverkan med Arbetsförmedlingen ska se ut.
- Det finns frågetecken avseende samverkan kring individer som står långt ifrån arbetsmarknaden och hur kommunerna får arbeta med individer med försörjningsstöd. Otydligheten medför en risk för att individer ”faller mellan stolarna”.
- Samverkan med KROM-aktörer behöver förtydligas. Vilka deltagare ska KROM-aktörerna respektive kommunerna arbeta med och hur kan olika insatser kombineras på ett effektivt sätt för individen?
- Kopplat till kommunernas roll i arbetsmarknadsfrågor finns det frågor kring resurser och finansiering.
- Kommuner efterfrågar att Länsstyrelsen samordnar och för vidare kommunernas synpunkter gällande Arbetsförmedlingen.

Framgångsfaktorer

I kommundialogerna beskriver kommunerna sitt arbete inom arbetsmarknadsområdet och de nämner till exempel följande framgångsfaktorer för att nyanlända ska komma ut i arbete:

- Kartläggning, coachning och parallella aktiviteter för arbetssökande
- Samverkan med civilsamhället
- Att snabbt kunna erbjuda plats på förskola
- Samverkan med näringslivet och matchning mot arbetslivet redan vid SFI C-nivå
- Aktiva handläggare och coacher som har nära och individuell kontakt med arbetssökande
- Att synliggöra kvinnor och att lyfta kvinnors erfarenheter
- En arbetsmarknadsorganisation som har kontakt med alla förvaltningar i kommunen
- Att stärka arbetssökandes kompetens gentemot bristyrken
- Att prata om yrke och arbetsliv tidigt i mottagandet

Sammanfattning

Sammanfattningsvis har länet övervägande en god kapacitet avseende mottagandet av nyanlända och ensamkommande barn och unga, men i likhet med föregående år finns det en sårbarhet i beredskapen att snabbt kunna ställa om till ett ökat mottagande.

Ett lågt mottagande har lett till minskade resurser och i flera kommuner har verksamheter kopplat till nyanländas mottagande avvecklats. Tidigare erfarenheter av ett högt mottagande finns fortfarande kvar i många kommuner, men det finns en risk att kompetensen försvinner vid ett fortsatt minskat mottagande framöver.

Bostadsbrist, och i synnerhet brist på större lägenheter, är fortsatt en utmaning för kommunerna vid placeringen av anvisade nyanlända. Ett fåtal kommuner uppger att de erbjuder förstahandskontrakt, men de flesta kommuner uppger att anvisade nyanlända erbjuds tidsbegränsade hyreskontrakt, ofta med en maxgräns på två år. Kortsiktiga boendelösningar och frekventa flyttar, trångboddhet samt strukturella hinder för nyanlända familjer att etablera sig på bostadsmarknaden är faktorer som påverkar familjers tillvaro och riskerar att försvåra nyanländas etablering och integration.

I arbetet med boende för anvisade nyanlända är kommuners bostadssamordnare en styrka. En annan styrka är samverkan, dels internt mellan olika förvaltningar i kommunen, dels med både privata och kommunala hyresvärdar. En utmaning för kommunerna är att kunna möta målgruppen självbosattas bostadsbehov utifrån bostadsförsörjningslagens mål om att skapa förutsättningar för alla i kommunen att leva i goda bostäder.

Ytterligare en utmaning som många kommuner uppger är samverkan med Arbetsförmedlingen som på grund av sin omorganisation haft svårt att upprätthålla samverkan med kommunerna kring nyanlända. Det framkommer i såväl lägesbildsenkäten som i kommundialogerna att den lokala frånvaron av Arbetsförmedlingen får konsekvenser för både kommunerna och för arbetssökande. Flera kommuner vill göra mer för individer med försörjningsstöd, men saknar tydlighet kring vad kommunen får göra inom arbetsmarknadsområdet. Bristen på samverkan kring insatser och otydlighet i ansvarsfördelning mellan kommun och Arbetsförmedlingen påverkar individernas etablering negativt. Det behövs således ett förtydligande från nationellt håll kring kommunernas roll i arbetsmarknadspolitiken.

I merparten av kommunerna fungerar samverkan med Migrationsverket bra, även om tydligare information kring anvisade kvotflyktingar efterfrågas av en del kommuner. Även samverkan med civilsamhället är övervägande god, men vissa kommuner ser ett behov av att utveckla samverkan. Samverkan med Region Skåne varierar från kommun till kommun, och fungerar väl i en del kommuner, medan andra tar upp svårigheter, till exempel gällande tillgänglighet.

Flexibilitet och samverkan över kommungränserna är en framgångsfaktor för att kunna möta nyanländas behov av utbildningsinsatser och samhällsorientering. Det handlar både om att ha en flexibel organisation och en flexibel undervisning som anpassas efter såväl efterfrågan, som individers behov och förutsättningar. Flera kommuner påtalar att det behöver finnas fler insatser och aktiviteter som alternativ till SFI, för dem som saknar progression i språket. Flertalet kommuner erbjuder samhällsorientering inom ramen för Partnerskap Skåne. Ett antal kommuner erbjuder samhällsorientering i egen regi och det finns också exempel på kommuner som under det senaste året inte erbjudit nyanlända samhällsorientering alls. Länsstyrelsen har inlett dialoger med dessa kommuner om att samhällsorienteringen är ett lagstadgat uppdrag.

Skolan har en viktig roll i mottagandet av nyanlända barn och unga och många kommuner har väl fungerande rutiner för inskrivning och kartläggning. En utmaning som tas upp gällande skolan är att det ibland saknas studiehandledare i de mindre språken. Gällande förskolan arbetar en del kommuner uppsökande för att fler barn ska gå i förskolan. I kommunerna görs många insatser för att stärka föräldrar, till exempel erbjuds olika föräldrautbildningar och språkstärkande insatser för föräldralediga.

Nuläge och en blick framåt

De senaste åren har mottagandet av nyanlända och ensamkommande barn och unga varit historiskt lågt och till följd av det har många kommuner minskat eller avvecklat sina verksamheter kopplade till mottagandet.

Rysslands invasion av Ukraina den 24 februari 2022 gör att vi nu har en ny situation där kommunerna snabbt behöver växla om till ett större mottagande. Sedan kriget inleddes och fram till slutet av april, har enligt UNHCR 5,3 miljoner människor lämnat Ukraina och enligt Migrationsverket har över 34 000 ukrainska medborgare ansökt om skydd i Sverige enligt masskyddsdirektivet. Av de skyddssökande i Sverige är 12 858 barn, varav 609 ensamkommande barn. Under april månad minskade antalet skyddssökande jämfört med i mars. Hur många människor som rest in i Sverige från Ukraina, och som inte har registrerats sig på Migrationsverket finns det ingen exakt siffra på, men säkert är att vi nu befinner oss i en helt annan situation än 2021. Massflyktsdirektivet har tidigare aldrig aktiverats, vilket innebär nya utmaningar för såväl kommuner som för region och statliga myndigheter. Det saknas prognoser för hur många människor som kommer att söka skydd eller resa in i Sverige, men enligt Migrationsverkets scenario som uppdaterades den 27 april, uppskattas 80 000 människor söka skydd i Sverige enligt massflyktsdirektivet fram till årsskiftet 2021/2022.

Den 1 juli väntas en ny lag träda i kraft som syftar till en jämnare fördelning mellan kommunerna av boende för skyddsbehövande från Ukraina. I avvaktan på den nya lagstiftningen har Migrationsverket på uppdrag av regeringen fastställt en fördelning på länsnivå, med förslag om fördelningstal på kommunnivå. Skånes tal på länsnivå är 9506 skyddssökande från Ukraina. Detta är en omställning från ett lågt mottagande och innebär stora utmaningar för kommunerna kopplat till bostadsförsörjning, arbetsmarknad, barnomsorg och skola.

Antalet asylärenden (exklusive Ukraina) ökar och Migrationsverket har höjt prognosen för 2022 från 14 000 till 18 000 asylsökande. Ökningen beror bland annat på att Sverige och flera andra länder i Europa har slopat sina inreseförbud till följd av pandemiutvecklingen. Asylsökande med icke-ukrainskt medborgarskap som har haft sin senaste hemvist i Ukraina är en grupp som ökar. Vidare bedöms antalet asylsökande från Ryssland stiga, dels på grund av ökade repressioner i landet, dels till följd av ekonomiska sanktioner mot Ryssland. De ekonomiska sanktionerna kan även medföra fler asylsökande från andra länder, vars ekonomier hänger tätt samman med Rysslands.

Mot bakgrund av detta är det av största vikt att fortsätta utvecklingsarbetet inom de behovsområden som de skånska kommunerna identifierat samt att ta vara på och sprida framgångsfaktorer i arbetet med mottagande och etablering.

Länsstyrelsen
Skåne

www.lansstyrelsen.se/skane